



22

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL IV • NR. 12 (164) • 1-7 aprilie 1993 • 16 pagini • 50 lei

## INTERVIUL SĂPTĂMÎNII

MIHAI ȘORA

*"Spiritul civic se  
va naște  
în momentul  
în care  
societatea  
va ieși din apatie  
și va începe cu  
adevărat  
să funcționeze."*



Foto: EMANUEL PARVU

pag. 8-9

NICOLAE  
MANOLESCU

*"Al cui este  
Guvernul  
domnului  
Văcăroiu?"*

pag. 6-7



ANDREI CORNEA

## SOCRATE A FOST UN MINORITAR



Se crede îndeobște că democrația înseamnă votul majoritar și luarea deciziilor în conformitate cu acesta. Dar dacă este așa, ce ar împiedica o adunare, democratic aleasă, să-și delege puterile, în chip la fel de democratic, unui tiran? Ce ar opri-o să voteze exproprierea unor cetățeni, moartea ori exilul celor ce nu-i sînt pe plac? Socrate a fost condamnat să bea otravă de un juriu democratic ales, Hitler a primit puterea în urma unor alegeri, iar zilele acestea, Parlamentul rus se străduie ca, prin ponderea majorității și a votului, să-l destituie pe președintele rus reformator. Paradoxală democrației! Iar dacă oameni ca C.V. Tudor, Adrian Păunescu, Ilie Neacșu și adepții lor ar ajunge să domine Parlamentul României și s-ar simți cu minile libere, ce ar face ei? Ar decide în mod "democratic", prin vot, ceea ce ei spun și scriu: anchetarea "activităților antiromânești", expulzarea sau deportarea romilor sau a ungarilor, măsuri antisemite, eliminarea adversarilor politici.

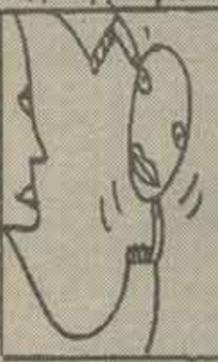
Votul și acceptarea deciziilor majorității – deși forme esențiale ale democrației – nu reprezintă singure democrația, așa cum o înțelegem noi astăzi. Sensul democrației este punerea în practică a filosofiei potrivit cu care nu există nimic mai important și mai mare decît individul uman, decît persoana. Drepturile omului – adică, ale omului individual – sînt suverane, iar grupul, clasa, națiunea, cît și votul universal, legea majorității etc. – oricît de importante și valoroase – rîmîn numai mijloace pentru realizarea acestor drepturi, mijloace deci și nu scopuri. De aceea, o adunare ce nu respectă și nu garantează drepturile individului, ce nu îngăduie dizidența, critica, ce nu permite minoritarilor să existe, nu este legitimă din punctul de vedere al democrației, oricît de formal democratic ar fi fost aleasă și ar vota.

Ar decurge de aici că democrația este sinonimă cu toleranța și cu spiritul dialogului. De acord. Dar poate fi extinsă toleranța și asupra intoleranților? Se poate accepta dialogul cu fanaticii, cu inamicii jurați ai democrației și ai dialogului? În fapt, dialogul este o confruntare, o întrecere a două individualități, a două persoane, reprezentînd, fiecare în parte, un univers de inteligență, de imaginație și sensibilitate. Or, dacă cineva așează mai presus de persoană clanul, tribul, neamul, rasa ori clasa, el neagă chiar prin aceasta temeiul dialogului. În orice dialog trebuie să existe o prezumție de libertate a participanților, dar cel ce se închină zeilor tribului își refuză singur prezumția de libertate. Și atunci, pentru ce să-l așezi la masa ta? Pentru ca să sfîrșească prin a te alunga?

Iată de ce mi s-a părut o dizgrație pentru Dilema faptul de a-i așeza la aceeași masă (sau "divan") pe d-nii Ion Coja și Victor Neumann (nr. 10). Căci a-i așeza în acest fel, alături, sugerează că între aceștia sau ideile pe care ei le reprezintă poate exista un dialog. Adică un dialog între senatorul PDAR, devenit publicist al recent apărutei reviste fasciste *Noua Dreaptă*, care își scrie articolul sub o rubrică intitulată "Democrația împotriva neamului", și, de cealaltă parte, autorul lui "Homo Europaeus"? Între un șovin notoriu și un minoritar? Între cel ce ia în deridere drepturile omului și democrația, socotindu-le (în același articol din *Noua Dreaptă*), "forme fără conținut" și cel ce crede în aceste drepturi și în valoarea lor? Firește, dl. Coja are dreptul la opiniile sale, dar nu văd nici un motiv pentru care el ar trebui invitat, în numele democrației și al toleranței, la un dialog. Fiindcă el contestă tocmai principiul "sine qua non" al dialogului – supremația daimonului individual asupra zeilor tribului, atunci cînd scrie: "Interesul speciei primează față de cel individual" (*Noua Dreaptă* nr. 1).

Socrate – critic, intelectual, în plus și homosexual, pe scurt, un minoritar – a fost ucis nu de democrație, așa cum crede același Ion Coja, ci de absența, la Atena, a recunoașterii drepturilor omului, adică a recunoașterii priorității individului asupra grupului. Trebuie așadar decis: îl alegi pe Socrate, individualismul, suveranitatea insului ca scop asupra grupului văzut ca mijloc? Sau te închini asasinilor filosofului și idolilor cetății, dar atunci șansa dialogului îți este refuzată, iar dreptul la toleranță – pierdut. "Mixaj" dialectic între aceste alternative nu există și nici spațiu intermediar nu e de aflat. Chestiunea e, pînă la urmă, strict bivalentă: **ți se dă ori nu să bei din cupa cu otravă?**

ANCHETA



## PARLAMENTARIII DESPRE PROSTITUȚIE

Grupaj realizat  
de OANA ARMEANU

pag. 12-13

ILIE ȘERBĂNESCU

*Bugetul  
pe 1993*

**GVERNUL  
CAUTĂ  
UN CEC  
ÎN ALB**

pag. 5



Luni 5 aprilie a.c.,

Revista "22" va edita o ediție specială  
consacrată ultimului ziar liber –

**OSLOBOĐENJE**

– care mai apare la Sarajevo.

# MEMORIALUL DURERII

Vă trimitem aproximativ 175 de semnături pentru susținerea "Memorialului Durerii". Chiar dacă TV a revenit momentan asupra deciziei de a suspenda "Memorialul", vă rugăm să publicați semnăturile venite de la Cluj (unde acțiunea pornise dinainte, dintr-o inițiativă locală) și din alte orașe, ca răspuns la apelul revistei și să trimiteți semnăturile la Parlament și d-lui Everac.

Motivația e următoarea:

– "Everacu" nu a dat nici o garanție că tolerarea "Memorialului" nu e doar provizorie;

– Pentru a da satisfacție celor ce au semnat, dovedindu-le că strădania lor e dusă până la capăt;

– Pentru a stimula micile acțiuni cetățenești pentru cucerirea democrației; este educativă această participare civică.

## DOINA CORNEA

Subsemnații cerem conducerii Televiziunii Române să continue transmiterea "Memorialului Durerii" realizat de doamna Lucia Hossu-Longin, acest serial fiind una din puținele surse pentru aflarea adevărului despre istoria ultimilor 50 de ani.

De asemenea cerem autorităților să ofere protecție realizatoarei acestei emisiuni și punerea sub urmărire a celor ce o amenință.

Leoca Șerban, Leoca Ileana, Botez Călin, Bratu Victor, Damian Ion, Tomuleț Daniel, Dinu Vasile, Morar Voichița, Mihăilescu Nelica, Negreanu Ciprian, Vasile Simona, Drăghiu Laura, Cornea Adriana, Nae Laura, Filip Daniela, Graur Sorin Marius, Călin Sorinel, Condurache Dinu, Cătuna C., Florea Călin, Buda Grigore, Mare Alexei, Muntenus Horia, Ciordas Ioan, Crețu Radu, Popa Mihai, Bădăian Florin, Costel Condurache, Cătălin Bogdan-Șalaru, Calbăz Dorin Emil, Konnert Z., Mateiu Radu Dan, Cirlugea Corina, Pașca Mircea, Maruscă Lelia, Vlăsa Rodica, Chindea Nicolae, Tankó Eva, Zeicu Gabriela, Mărincean Delia, Georgescu Maria, Vlăsa Ileana, Vlăsa Daniel, Stanca Nicu, Necșu Daniel, Mureșan Valerian, Magda Zsuzsa, Silaghi Tiberiu, Stoica Cristian, Chiș Alina, Mureșan Gabriela Cristina, Dlujanschi Daniela, Nagy Victor, Pop D. Octavian, Groza N. Radu, Bumb Adrian Mihai, Muscă Vasile, Mihali Ciprian, Alb Sorin, Nagy Sofia, Leontin Iuhas, Silasi Sanda, Lungu Doina, Lungu Ioan, Stănescu Stela, Opreș Ion, Opreș Gabriela, Opreș Sorana, Țanu Ioana, Catana Monica, Boilă Ana, Vasilescu George, Vasilescu Estera, Vasilescu Rodica, Cădăriu Ioana, Cloșan Cristina, Cocș Raveca, Frățilă Maria, Frățilă Gheorghe, Gal Alexandrina, Gal Teodor, Gherman Liana, Popovici Eleonora, Costin Danuzia, Pascariu Florica, Lascu Viorica, Manciulea Ștefania, Manciulea Ana, Man Adriana, Pavel Petru, Roman Alexandru,

Rafan Maria Gabriela, Ciucă Doina, Neamtu Ana, Neamtu Nicolae, Domnariu Gabriel, Popa Alina, Tarnu Monica, Pop Diana, Mica Codruța, Lupu Veronica, Boilă Maria, Boilă Livia, Hopârtean Valerica, Ciufudean Florica, Guțu Laura, Mudure Angela, Turdeanu Stela, Pop Cornelia Fabiola, Petru Ladislav, Mălaiu Aneta, Ispas Silviu, Moldovan Mircea, Hășegan Elena, Sălăgean Grigore, Aschenazi Boris Mihai, Spătaru Gheorghe, Jeler Eugen, Corpodean Gelu, Șerban Dana, Sinul Gheorghe, Roșu Ioan, Domșa Nicolae, Vălean Mihaela, Constantinescu Viorel, Enei Mihai O., Șerban Vladimir, Toth Despina, Bodea Mihai, Drăgan Ioan, Pall Maria, Marinca Minerva, Cordali Rodica, Fetea Pavel, Avram Iancu, Pop Daniel, Pop Corina, Malaiu Lidia, Kosutan Anton, Szabó Anna Maria, Deleanu Onuc, Vălean Lucia, Vălean Ioan, Gorga Iuliana, Gorga Petru, Visalon Radu Monica, Visalon Radu Constantin, Radu Ștefan, Radu Cornelia, Pop Emil, Hășegan Stela Maria, dr. Rancea Ioan, dr. Rancea Doina, Becichi Gheorghe, Becichi Lucia, Tusoni Ana, Tusoni Bela, Paian Elvira, Rusu Maria, Paian Cristina, Paian Savu, Paian Mihai, Sinul Gabriela, Barna Adriana, Barna Virgil, Neamtu Mariana, Neamtu Dorel, Neamtu Anca, Neamtu Adrian, Jenei Elena, Ciupe Mircea, Ciupe Rodica, Ciupe Corina, Bicher Stela, Muntean Mioara, Muntean Maria, Pop I., Băru Cecilia, Cămpian Victoria, Gorcea Maria, Crișan Vasile, Mureșan Ioan, Marc Mariela, Lascu Viorica, Lascu Iulian, Țarlea Vasile, Roșcu Elena, Roșcu Maria, Chindriș Gavrilă, Chindriș Ileana, Radu Elena, Flueraș Susana, Răfan Tarcisus, Furda Tiberiu, Onaca Crina, Oлару Anca, Rohan Vasile, Igna Maria, Flueraș Ana, Păcurar Adriana, Tachalachi Elvira, Szabó Ana Maria, Ciurtin D., L. Margareta, Nicoară Alexandru, Ciucă Livia, Pop Emilia, Popescu Lia, Popescu Traian, Rusu Victor, Henegaru Tisa, Henegaru

Octavian, Vancea Marin, Vancea Doina, Gurgonis Sonia, Grobeiu Octavia, Grobeiu Ioana, Grobeiu Draga, Miclea Dorina, Grecu Florica, Grecu Ioan, Vlaicu Dorina, Birlădeanu Dorina Maria, Kovacs Margareta, Anisim Mira Cristiana, Neda Agneta, Peter E., Rusz Adela, Lazar Ioan, Cătiș Emil, Barbul Olimpia, Cămpănu Aurelia, Dan Adriana, Bâldea Elisabeta, Gheorghiu Elisabeta, Grigorovici Mariana, Grigorovici C. Titus.

Susținem prin semnăturile noastre continuarea difuzării la TV a "MEMORIALULUI DURERII" realizat de d-na Lucia Hossu-Longin. Dorim să fie cunoscut martiriul altor oameni nevinovați, față de care avem cel puțin o datorie morală, și să nu se mai repete cumplitele suferințe îndurate. Și mai dorim să se înțeleagă că fiecare om poartă răspunderea faptelor sale și că speranța că ele vor rămâne ascunse este iluzorie. Considerăm că orice popor are dreptul și datoria să-și cunoască adevărata istorie și să-și cinstească eroii.

Manițiu Sanda, Măxinoiu Viorel, Ursache Toma, Tănase Sonia, Urdea Ionel, Bordescu Elena, Popa Eugen, Iordăchescu Tamara, Toma Costică, Ionescu Adrian, Georgescu Dragoș, Șteflea Victor, Grigorescu Emilia, Toma Gabriela, Diaconescu Irina, Ștefănescu Alexandrina, Glăvan Eugen, Ologeanu Nicolae, Popovici Gelu, Cîrneanu Liliana, Dorovei Ileana, Soviani Ralu, A. Cheti, Caranfilian A., Oțoianu Sanda, Bălăteanu Cornel, Odor Ioana, Mirea Florin, Grivei Marciana, Niculescu Sorin, Butnaru Marcel, Cioculan Maria, Stoianescu Mirela, Nineacă Irina, Druker Alexandru, Rucăreanu Simona, Popa Leontina, Atanasie Melania, Dumitrescu Adrian, Pr. Mehedințu Sandi, Nistor Maria, Manițiu Ștefan, Georgeta Robitu, Stanca Em., Crețu Florian, Niculescu Anca, Ștefănescu N., Calotă Gh., Dumitrașcu Ion, Iuliu Vilmos, Biro Alexandru, Matache Dumitru, Țancoc Constanța.

## PROTEST

Noi, cetățeni ai Aradului, protestăm vehement împotriva tendințelor de restaurație manifestate în ultima vreme în Televiziunea Română și concretizate în intenția de întrerupere a "Memorialului Durerii". Trebuie să se înțeleagă că demnitatea unui popor se câștigă numai pe calea adevărului.

Iercosan Alexandru, Sălăgeanu Christiana, Hauptmann Hugo, Petcuț Nicușor, Cristian Moisescu, Popovici Mihai, Țătaru Mariana, Georgescu Claudiu Stelian, Hărdăuș Cornel, Boticiu Ioan Ghe., Grețu Dan, Oprea Elena, Maur Ștefan, Cuciureanu Lucia, Filipaș Radu, Costan Cristina, Varro Eugen Iosif, Iovanov Alexandru, Hărdăuș Liana, Harasim Mihaela, Vodă Ana, Piroș Mira, Cornea Corneliu, Suciu Sorin, Corlan Ion, Leucă Gheorghe, R. Ioan, Vasi Emil, Didilescu Olimpia, Didilescu Ghe., Novac Tiberiu, Ciucă Elisabeta, Kohn Alex., Popa Vasile, Ciobăncan Vasile, Cornea Florin, Căldăraș Anghelina, Gh. Grozescu, Kukla Marius, Arvintu Adrian, Voineagu Violeta, Ocskai Elena, Bujor Liliana, Stamate Tudorel, Vașco Teodor, Vașco Corina, Stamate Victoria, Căpățînă Marius, Budugan Augustin, Budugan Ioan, Weber Francisc, Ardelean Dumitru, Gușatu Ioan, Marini Nicolae, Oprea Marian, Igna Imre.

## IMPORTANT

Luni 5 aprilie a.c.,

Revista "22" va edita o ediție specială consacrată ultimului ziar liber -

## OSLOBODENJE

- care mai apare la Sarajevo. Îi anunțăm pe abonații noștri că vor primi această ediție specială în contul numărului care n-a apărut în luna martie.

## CHESTIONAR "22"

I. În revista "22" mă interesează mai ales:

- editorialul
- scrisorile de la cititori
- cronica politică (comentariile politice)
- accentele
- interviul săptămânii
- reportaje
- documental istoric
- eseurile filosofice
- eseurile culturale
- mesele rotunde la GDS
- pagina ultimă, dedicată evenimentelor internaționale sau prezentării țărilor străine
- actualitatea culturală

- viața literară, artistică
- cronica de carte
- relatările despre expoziții,concerte, alte evenimente culturale
- cronica de film
- cronica de teatru

II. Ce personalități v-ar interesa să răspundă în revista "22" la "Interviul săptămânii"?

III. Care sînt autorii pe care obișnuți să-i urmăriți în revista "22" (în ordinea preferințelor)?

IV. Care sînt autorii pe care i-ați dori publicați în "22" și îi întâlniți rar sau deloc?

V. Ce rubrici noi v-ar interesa să aibă revista "22":

- sfatul medicului
- astrologie (cît mai științific făcută)
- yoga, tehnici de relaxare
- sexologie
- sport
- numiți o rubrică dorită de dvs.

Vă rugăm să menționați pe plic:

Pentru "CHESTIONAR"

Răspunsurile la chestionar se vor da după 1 mai, pentru ca toți cititorii noștri, din țară și din străinătate, să aibă timp să răspundă. Mulțumim anticipat celor ce-și vor cheltui timpul și banii pentru ca s-o facă.

## Numai 400 lei

pe trimestru  
costă abonamentele cu  
jumătate de preț oferite de  
revista "22" pentru

**PENSIONARI,  
CADRE DIDACTICE,  
ELEVI, STUDENȚI,  
FOȘTI DEȚINUȚI POLITICI,  
VETERANI DE RĂZBOL**

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat postal suma de 400 lei pe adresa:

Revista "22" cont 45103532, BCB  
Ediția sector 1, Str. Londra nr. 10,

Totodată, cei interesați sînt rugați să trimită adeverințele corespunzătoare (anon de pensie, adeverințe de la școală etc.) pe adrese:

Revista "22" Calea Victoriei 128,  
sector 1, București, cu specificarea  
pentru Serviciul de Difuzare.

Abonamentele la jumătate de preț pentru aceste categorii de cititori vor fi sponsorizate de Asociația EST-LIBERTÉ și de firma THE FUTURE IMPACT.

Pentru cei care nu fac parte din categoriile amintite, revista "22" asigură contractarea unor **ABONAMENTE CU REDUCERE**. Costul unui abonament ridicat de la sediul (Calea Victoriei nr. 120), cu posibilitatea păstrării exemplarelor, este de **520 lei pe trimestru**. Pentru abonamentele expediate prin poștă, costul va fi de **630 lei**.

**CITITORII DIN STRĂINĂTATE** se pot abona la revista "22" depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12: pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231, pentru franci francezi în contul 4020253235 (cu specificația: PENTRU REVISTA "22") sau trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 72 dolari pe an (36 dolari pe 6 luni, 18 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (120 DM anual, 60 DM pentru 6 luni, 30 DM trimestrial, 400 franci francezi anual, 200 franci pentru 6 luni, 100 franci trimestrial). Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 80 dolari anual, 40 dolari pe 6 luni, 20 dolari trimestrial.

## LA SEDIUL REDACȚIEI PUTEȚI CUMPARA DIN STOC:

Numere, după cum urmează: din anul 1990 numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 32, 33, 35, 38, 41, 44, iar din anii 1991 și 1992 - orice număr. Exemplarele vechi vor fi comercializate la prețul de 50 lei/ex. De asemenea, redacția "22" ține la dispoziția doritorilor "Raportul asupra evenimentelor din 13-15 iunie" (120 lei) și Ediția specială "22" - "Suspiciune de fraudă" (50 lei).

Revista "22" își asumă răspunderea numai pentru abonamentele contractate la redacție, care de altfel sînt și mai ieftine decît cele contractate la poștă (prin RODIPET).

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizati de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Revista "22" oferă spațiu publicitar la tarife avantajoase. Aducătorului - bună recompensă: 35% din valoarea comenzii! Relații suplimentare la tel. 614.15.25 și 614.17.76, Cornelia Nicolae.

Ne cerem scuze celor cărora, din lipsă de spațiu, nu li s-au publicat textele trimise la redacție. În limita posibilităților, vom încerca să răspundem personal. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.



HORAȚIU PEPINE

# CINE PUNE PIEDICI GUVERNULUI?



Foto: GINA MARIN

Dacă bugetul nu va fi aprobat, vor fi sistate toate plățile, căci pentru ele nu va mai exista nici o bază legală, a amenințat primul-ministru. Întârzierea aprobării bugetului are ca prim efect și periclitarea negocierilor cu Fondul Monetar Internațional și, bineînțeles, pierderea unor importante surse de finanțare externă. Oficialitățile preferă însă să nu vorbească prea mult despre FMI, deoarece stînga din Parlament are o adevărată alergie la orice condiționare a mediului economic extern. În momentul în care vor apărea aceste rînduri, ne vom afla în plină dezbateri asupra proiectului de buget. Cu o întîrziere, deja, care pune Guvernul în mare dificultate. În situații similare, Opoziția a fost făcută automat răspunzătoare. Motiunea de cenzură a cheltuit o săptămîină din dezbaterile parlamentare, dar în realitate întîrzierea aceasta are o altă sursă. Comisiile din Cameră și Senat pentru finanțe și buget au amînat mult redactarea raportului, iar cei mai mari adversari ai proiectului semnat de ministrul de Finanțe sînt chiar membri ai partidului de guvernămînt. Domnul Marin Stelian, președintele comisiei din Senat, are, se pare, două ținte favorite. Mai întîi nu

agreează deloc politica Băncii Naționale și pe guvernatorul acesteia, iar acum atacurile sale se îndreaptă împotriva domnului Florin Georgescu, ministrul Finanțelor. Domnul Stelian impusecise doi iepuri atunci cînd afirmase de la tribuna că deficitul bugetar recalculat pe anul trecut s-a acoperit prin emisie monetară. Bineînțeles că această afirmație n-a provocat nici un scandal. Singura explicație este că toate guvernele de pînă acum au procedat în același fel, iar cei care se află astăzi pe băncile Opoziției au colaborat cu o parte din actualii miniștri. Într-un anume sens, de la primul guvern și pînă acum e o deplină continuitate. Un mic episod din ședința consacrată motiunii de cenzură este revelator. Domnul Băsescu, fost ministru al Transporturilor, e acuzat de corupție. În replică, domnul Băsescu prezintă un document din care rezultă că mult-incriminata vînzare de nave s-a făcut cu semnătura domnului Văcăroiu. Ceea ce nu înseamnă însă că domnul Băsescu îl acuză de corupție pe primul-ministru. E doar un fel de a pune punct unei discuții care devenise incomodă.

Într-un fel sau altul, toate discuțiile incomode s-au închis înainte de a putea afla ceva cu adevărat lămuritor.

Domnul Petre Roman este cel mai urît personaj în zona stîngă a Parlamentului, dar nimeni n-a produs vreo probă împotriva lui.

Să vedem însă cine pune piedici Guvernului. Opoziția a depus o motiune de cenzură care a fost respinsă. Stînga a comentat cu ipocrit regret că domnul Coposu s-a coalizat cu mai vechiul său adversar, Frontul Salvării Naționale. Domnul Coposu, s-a spus, și-a pierdut firea și a căzut într-o capcană. În realitate, FDSN ar fi fost interesat să alimenteze vechile dispute dintre FSN și PNȚCD pentru a rupe unitatea Opoziției. Dar așa cum prezenta UDMR în Convenție sudează blocul guvernamental, tot așa președintele Iliescu și structura de putere pe care a creat-o asigură deocamdată unitatea Opoziției, care se apropie de 50 %. Dar nu suficient pentru provocarea căderii Guvernului sau măcar pentru respingerea unui proiect. Atunci cine pune piedici Guvernului? Dacă ascuți lamentările unor membri ai coaliției guvernamentale, vei auzi că Opoziția trage de timp, că pune bete în roate și așa mai departe. Dar lăsînd la o parte motiunea de cenzură și verbiajul strategiei de guvernare, care nu obligă pe nimeni la nimic, primul proiect de lege important al actualului cabinet s-a lovit de împotrivirea stîngii. E vorba de modificările la legea investițiilor străine. Guvernul a propus să se acorde investitorului străin dreptul de a cumpăra terenuri în România; o modalitate prin care România devine mai atractivă și mai sigură pentru capitalul străin. O veche lozincă a devenit foarte actuală în Parlament. PUNR se teme că ungerii vor cumpăra țara bucată cu bucată. Nu e nici o glumă, sînt afirmații publice, făcute cu toată seriozitatea – și umorul, dacă există, e cu totul involuntar. De două mii de ani, au mai spus domni de

la PUNR, țara aceasta a trecut prin atîtea greutăți, încît le va depăși și pe cele prezente, fără investiții străine. Iar PRM și PSM au o spaimă față de capital în genere. Din luna ianuarie, Guvernul tot încearcă și nu reușește să treacă legea prin Parlament. Stînga va fi auzit desigur că și FMI a sugerat că România trebuie să-și liberalizeze raporturile cu mediul economic extern și că, de asemenea, acordul de asociere la CEE presupune același lucru. Guvernul a obținut o victorie parțială la Camera Deputaților numai cu sprijinul Opoziției. Am putea chiar să spunem că e un mod extrem de abil de a naviga prin capcanele Parlamentului: îți iei voturile cînd din stînga, cînd din dreapta, după împrejurări. Dacă Opoziția te cenzurează, îi lași pe Vadim Tudor să-și declame grozăviile de la microfon – și stînga este alături de tine. Iar dacă vii cu un proiect serios, Opoziția te sprijină, căci nu poate să-și calce propriile principii. Iată cum majoritatea se reface după împrejurări, în beneficiul aceleiași puteri. Am putea chiar să admirăm acest mod de guvernare, dacă n-ar fi extrem de periculos și dăunător. E adevărat că stînga nu dorește să se desprindă din coaliția guvernamentală, căci numai așa găsește mijloace de exprimare politică. Dar, pe altă parte, are nevoie de compensații și de la o vreme își clamează drepturile cu tot mai multă insistență. Încet-încet, Guvernul poate deveni prizonierul conservatorilor și reformismul inițial, atît cît există în intenții, va sfîrși într-o băltoacă de compromisuri. A doua mare lege promovată în Parlament, Bugetul pe 1993, se află de asemenea în întîrziere, iar principalii adversari se găsesc chiar în partidul de guvernămînt. Deci cine pune piedici Guvernului?

## FUNDAȚIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ

inițiază

### Programul de Perfecționare pentru Medici

în următoarele domenii:

- Anestezie
- Cardiologie
- Urgențe
- Obstetrică/Ginecologie
- Chirurgie pediatrică
- Sănătate publică
- Ultrasonete

Durata stagiului este de 3 luni și se va desfășura în următoarele centre:  
Albany Medical Center (statul New York) pentru domeniile:

- Sănătate publică
- Cardiologie (pediatrică și pentru adulți)
- Urgențe

Mayo Clinic (Minnesota) pentru domeniile:  
- Obstetrică/Ginecologie

Thomas Jefferson University Hospital and Medical School (Pennsylvania) pentru domeniile:  
- Ultrasonete

Organizația Surgical Aid to Children of the World pentru domeniile:  
- Chirurgie pediatrică  
- Anestezie

Datele de începere a stagiilor sînt:  
- septembrie 1993  
- ianuarie 1994

- aprilie 1994
- iulie 1994
- octombrie 1994

Condiții de participare:  
- specializare în unul din domeniile specificate mai sus;

- vîrsta între 35 și 45 de ani;
- stăpînirea perfectă a limbii engleze;
- posibilitatea și dorința de a comunica cunoștințele obținute în cadrul stagiului sub formă de seminarii și conferințe la întoarcerea în țară.

Dosarul de înscriere trebuie să cuprindă următoarele:

- formularul de înscriere corect completat în limba engleză (disponibil la sediile Fundației Soros);
- curriculum vitae în limba engleză;
- copia diplomei, legalizată și tradusă în limba engleză;
- trei recomandări în limba engleză, dintre care una din partea asociației medicale de

specialitate;  
- două fotografii tip pașaport.

Aplicanții vor fi selectați pe criteriul competenței, iar decizia finală va fi luată de către reprezentanții instituțiilor medicale care oferă locurile de stagiu.

Pe perioada stagiului bursierii nu pot fi însoțiți de către nici un membru al familiei.

Data limită de primire a dosarelor este 30 aprilie a.c.

Formularele de înscriere se pot procura de la sediile Fundației Soros din țară:

● București: Calea Victoriei 133, CP 22-196, cod poștal 71102, telefon: 6506325

● Iași: Bulevardul Copou 19, CP 1356, oficiul poștal 6, telefon: 0981/47241, fax: 0981/47100

● Cluj: Str. Galaxiei 1A, CP 3400, tel: 095/150163, fax: 095/117110

● Timișoara: Piața Operei 2, et. 3, CP 1900, tel: 096/136194 tel: 096/131493



AURELIAN CRĂIUȚU

## SEMINARUL DE LA SALZBURG LA UN MOMENT JUBILIAR

Inițiat în 1947 de către trei tineri entuziaști americani, Seminarul de la Salzburg, care s-a vrut a fi de la bun început un loc de întâlnire și de dialog științific la mijloc de drum între Est și Vest, și-a sărbătorit recent sesiunea cu numărul 300. Ea a fost integral consacrată complexei problematice a economiilor în tranziție, unul dintre subiectele cele mai fierbinți și mai pasionante ale momentului. Nu este de aceea o pură întâmplare faptul că fermecătorul și atât de tihnitul oraș al lui Mozart, Trakl și Thomas Bernhard a găzduit timp de o săptămână întâlnirea economiștilor est- și vest-europeni aflați în căutarea – adesea inconfortabilă (fără "călăuză") și plasată mereu sub semnul incertitudinii – a citorva minimale puncte de reper în labirintul tranziției de la un sistem de comandă la mult invocata (și dorită) economie de piață liberă. Subiectul este, evident, la modă, ceea ce poate explica și prestigioasa participare occidentală la acest seminar salzburgher, unde au venit reprezentanți ai Comunităților Europene de la Bruxelles, ai Consiliului Europei de la Strasbourg, ai Băncii Mondiale și ai Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare etc., toate instituții activ implicate în susținerea eforturilor economice și politice ale statelor din Estul și Centrul Europei.

Un astfel de seminar este, înainte de toate, un loc de întâlnire și de dialog, în care "monadele" încearcă să se deschidă unele altora și să intre, cel puțin pentru un anumit timp, într-o minimă armonie, pe o aceeași lungime de undă. Din acest punct de vedere, Seminarul de la Salzburg poate fi considerat ca o reușită, căci nu am avut, ca în alte ocazii, inconfortabila impresie că ne aflăm în două lumi iremediabil diferite și opace una față de alta, între care un dialog de adâncime nu este cu adevărat posibil. Un anumit sentiment de inadecvare a unor intervenții la realitatea atât de mișcătoare a Estului (cel puțin, a unei anumite părți a acestei lumi agitate) l-am încercat totuși pe alocuri și, de aceea, nu am fost deloc surprins (ba chiar am fost încântat) atunci când, după ce a trecut prin furcile caudine ale întrebărilor auditorului, un specialist suedez, consultant juridic al guvernului de la Moscova, a recunoscut cu franchețe că, în definitiv, nu putem și nimic cu siguranță, căci totul depinde de factorii aleatorii greu de controlat (și Moscova e specialistă în domeniu!).

Cîteva puncte de reper au reieșit totuși cu claritate în urma celor șapte zile de conferințe și seminarii. Mă voi limita în continuare la problemele privatizării, considerate a fi pe bună dreptate cheia

reușitei tranziției în Estul și Centrul Europei.

În primul rînd, specialiștii sînt unanim în a considera că esențiale în procesul privatizării (la toate nivelele) sînt acum viteza și simplitatea. Amînarea indefinită, negocierile în fiecare caz în parte sau complicațiile birocratice vor afecta (și afectează realmente) negativ șansele de reușită ale privatizării. Fundamentale sînt, în al doilea rînd, descentralizarea și evitarea birocratizării acestui proces. Din acest punct de vedere, este într-adevăr impresionant cazul Mexicului (și economia mexicană e în tranziție!), unde s-a reușit în mod efectiv ca deciziile majore în privatizare să fie luate de un grup extrem de mic de persoane – numai șapte! – aflate la adăpost de orice șantaj politic. Aceasta îmi pare a fi o problemă vitală pentru privatizarea românească, întrucît pare a se fi împotmolit la ora actuală în mrejele centralismului și ale birocratiei și suferă mult și în privința primului punct amintit anterior (e vorba despre viteza și simplitatea procesului). În al treilea rînd, o altă problemă fundamentală este transparența privatizării, legată de necesitatea construirii unui ferm suport din partea populației. Manevra oculă în debutul procesului, la care se adaugă complexitatea (uneori artificial întreținută) a metodelor și a tehnicilor de privatizare, puțin înțelese de publicul larg, pot compromite iremediabil întregul proces, ajutînd astfel indi-

rect forțele ostile adevăratelor transformări democratice. Guvernele reformiste trebuie să urmărească în mod prioritar creșterea suportului public și a încrederii populației largi în privatizare, paralel cu consolidarea elementelor (încă firave) de cultură economică și politică. În al patrulea rînd, trecînd în revistă experiențele celorlalte țări foste comuniste în promovarea unui socialism de piață în anii '60, '70 și '80 (timp în care România se îndrepta cu pași siguri spre marasmul generalizat) și evoluția privatizării în aceste state, mi-am putut da seama încă o dată că nu vom putea recupera dintr-o dată întîrzierea (deopotrivă în teorie și practică!) pe care am moștenit-o în decembrie 1989 față de unii dintre vecinii noștri (de suferință și nu numai). Și cînd afirm aceasta mă gîndesc la faptul că la noi se încurajează în prezent – cu tendința vag mărturisită de a face din ea legea sau norma – o formă de privatizare (e vorba despre metoda MEBO, management and employee's buyout) care poate avea, în pofida bunelor intenții, nenumerate efecte perverse negative. În deceniile trecute, așa-numitele consilii ale muncitorilor au avut un rol realment important și oportun în țări ca Iugoslavia sau Polonia, opunîndu-se mai mult sau mai puțin eficient centralismului statului. În prezent însă, specialiștii sînt unanim în a recunoaște rolul în bună parte nefast pe care majoritatea acestor consilii îl au, în Polonia de exemplu, în întîrzierea sau chiar blocarea privatizării, ele nefiind dispuse a renunța prea ușor la privilegiile obținute în trecut și a se angaja la măsuri radicale de restructurare (cu alte cuvinte, prea multe privilegii acordate muncitorilor sînt dăunătoare pentru buna gestiune economică!). Or, metoda MEBO aplicată pe scară universală este

departe de a clarifica pe deplin situația drepturilor de proprietate, îngreunează formarea celui indispensabil "nucleu dur" de acționari și pare a nu fi capabilă să rezolve delicata problemă a managementului performant sau pe cea încă și mai complexă a "administrării corporative" (corporate governance), prin care trebuie să fie implicate, precum în modelul german, și băncile, în supravegherea performanțelor întreprinderii.

În sfîrșit, am putut reține din exemplul privatizărilor din America Latină (mai ales în cazul Argentinei, Mexicului și al statului Chile – unde s-au înregistrat rezultate remarcabile într-un timp relativ scurt) că în procesul demonopolizării și demantelării marilor întreprinderi de stat, esențială a fost promovarea pe scară largă a concurenței între agenții economici, fie ei pentru început și de stat, concurență care a asanat în scurt timp spațiul economic și a pregătit terenul pentru privatizarea reală. În lipsa unei competiții adevărate, monopolurile statului rezistă eforturilor reformatoare și amîna indefinit măsurile radicale indispensabile.

Cîteva certitudini firave (dar nu mai puțin esențiale) într-un ocean de necunoscut: aceasta este recolta cu care m-am întors de la Salzburg, la care nu pot să nu adaug sentimentul inconfortabil pe care l-am resimțit auzind vorbindu-se adesea despre "țările de la Visegrad" (Ungaria, Polonia, Cehia și Slovacia) ca reprezentînd plutonul de frunte al tranziției, România fiind retrogradată undeva în mijlocul incert al celui de-al doilea pluton (de "candidați" la fericire...). Sentiment inconfortabil, firește, dar care din păcate se leagă mai mult de o realitate obiectivă și mai puțin de obscure interese și calcule politice.



caute libertatea, odată ce ea a prins chip în Anglia comercial-liberală și deschisă către lume. "Se poate spune că istoria i s-a părut lui Montesquieu mai înțeleaptă decît filosofii, căci regimul politic englez – cu totul nou și cu adevărat liber – se născuse fără ca ei să prindă de veste." Pentru a înțelege însă mai exact valoarea acestui sentiment al noutății, e necesar – afirmă Manent – să realizăm că statul modern a fost imediat gîndit ca o "soluție definitivă", deci în acest sens ca un sfîrșit al istoriei de-abia născute. Această paradossală viziune care lega vîdirea noutății (a ordinii liberale ca istorie) de ideea "statului modern – soluție ultimă" poate fi lămurită – în opinia comentatorului francez – de lectura lui Tocqueville și a lui Hegel. De o parte, avem de-a face cu afirmția că democrația va succeda iremediabil aristocrației, coexistența lor tradițională (vezi sursele platonice) fiind refutată pornind, cum se știe, de la exemplul "empiric" al Americii. "Această izbîndă a democrației, a egalității apare azi în fapt drept o victorie a consensului înțeles ca principiu natural, regulator al relațiilor dintre oameni" (aici legătura cu Aron mi se pare evidentă!). Pe de altă parte, echivalarea hegeliană a stării politice moderne cu "dorința generală de recunoaștere a umanității fiecărui cetățean" detaliază – pentru Manent – amintita temă a sfîrșitului istoriei. Dar, adaugă el, dacă epocii Luminilor (Europei franceze) i-a urmat vîrsta separării națiunilor și deci "marișul" suveranității poporului cu principii naționale (ca primă încarnare a umanizării statale), azi, cînd e reluată teza sfîrșitului istoriei, observăm că națiunea se estompează (în Vest), respectiv că ea e disputată orbește (în Est). "Principiul democratic rămîne, căci consensul a reușit să înfrîngă și cea mai

aspră dintre tiranii; trebuie însă văzut cu ce anume se poate combina el pentru a putea determina formarea – din nou – a unui corp politic." Politicienii din Occident vehiculează o noțiune obscură despre Europa fără frontiere, "nepuținînd însă răspunde țaranului din Midi – sincer preocupat – dacă el mai e francez sau dacă miine va putea fi basc. În acest timp, în Est, oamenii mor pentru regiuni etnice pure".

Într-o discuție particulară, P. Manent mi-a mărturisit că e mai pesimist decît a lăsat să se întrevadă conferința sa, căci "cea mai mare eroare e azi credința că o ordine politică spontană va putea induce stabilitate în Europa".

Reflecția, inteligentă și subtilă, a discipolului lui R. Aron merită, cred, atenție. Chiar dacă rămîne de precizat ce înseamnă "autoritatea noutății" (de pildă, în ce fel s-a tradus totuși ea prin norme și cum și-a asociat un discurs despre natura umană!), statutul paradoxal al națiunii în cele două părți ale Europei nu mai poate scăpa neobservat. E evident că afirmații de tipul "integrarea europeană nu înseamnă distrugerea specificului național" rămîn de argumentat, instituțional în primul rînd. Pe de altă parte, invocarea obsedantă a dualității patriotism (pur) – naționalism (impur, extremist) rămîne o soluție riscantă, discreția celui dintîi termen fiind prea des biruită azi de pulsuniile "adevărurilor" români, de pildă. Faptul cel mai îngrijorător este acela că politicienii Europei sînt luați și mai des prin surprindere, cazul evoluției țării baltice ori cel al Iugoslaviei fiind semnificative pentru urmările unei politici desfășurate conform altor dimensiuni. Să fie oare toate acestea o consecință a prea-îndelungatei obișnuințe de a face previziuni?

Ori semnul unei alte vîrste politice?

CRISTIAN PREDA

## ISTORIE ȘI NAȚIUNE

Pierre Manent e azi un nume cunoscut intelectualilor din România, mai cu seamă datorită traducerii, anul trecut, la editura Humanitas, a cărții sale despre Istoria intelectuală a liberalismului. Autor, între altele, al unui studiu – Tocqueville et la nature de la démocratie – reeditat luna trecută la Julliard, Manent înțelege să continue o tradiție a filosofiei politice conturate în Franța de către fostul său profesor, Raymond Aron. Acest fapt a reieșit cu ușurință și din ultima sa conferință publică, pronunțată în primele zile ale lunii martie la Collège de France. Titlul expunerii, "Peut-on parler, et en quel sens, d'une fin de l'histoire?", a fost cu atât mai incitant cu cît în cercurile intelectuale pariziene, după traducerea deja-celebrii cărți a lui Francis Fukuyama (La fin de l'histoire et le dernier homme, Gallimard 1992), tema sfîrșitului istoriei, a victoriei definitive a ordinii democratic-liberale, a suscitat discuții extrem de vii. P. Manent a încercat să se sustragă oarecum disputei în jurul amintitei cărți, preferînd o reflecție asupra momentelor în care a fost afirmată (implicit sau explicit) teza sfîrșitului istoriei. Comentatorul francez a precizat înainte de toate că "sfîrșitul istoriei" nu trebuie confundat nicidecum cu "sfîrșitul lumii" (oricît ar părea de bizar, au existat și asemenea interpretări naive ale tezei lui Fukuyama!), ci cu "sfîrșitul istoriei moderne". Expunerea de la Collège de

France a cuprins astfel o dublă caracterizare a epocii moderne și o descriere a stării actuale a Europei politice.

Caracterizarea modernității (a "erei omului istoric") a fost făcută mai întîi într-o manieră negativă (prin contrapunerile ei epocilor anterioare) și apoi prin recursul la mărturia a trei mari spirite moderne: Montesquieu, Tocqueville și Hegel. Pentru Manent, vîrsta preistorică (i.e. premodernă) a omului e cea în care "acesta trăia urmînd fie continuitatea legii – a nomosului ca mod de viață transmis și investit prin strămoși –, fie autoritatea naturii, fie un compus al celor două". Tora iudaică, ordinea physisului grec și respectiv cea a creștinătății (admirabil sintetizată de Sfîntul Toma) ar fi – schematic vorbind – trei cazuri exemplare ale vieții preistorice. Odată cu secolul al XVII-lea, tensiunea celor două elemente dispăre de pe primul plan, autoritatea modernă fiind prin excelență autoritatea noului, a "noutății în prezent" (În acest context aș aminti cartea lui Gilles Lipovetsky, L'empire de l'éphémère, care, într-o abordare definită de cu totul alte obiective, vede în modă un semn distinctiv al culturii vîrstei moderne pentru nou și pentru individualitatea umană.)

Montesquieu i se pare a fi lui Manent vestitorul acestei concepții despre om ca ființă istorică (deci supusă autorității noului), întrucît celebrul autor al "Spiritului legilor" își va fi dat primul seama că nu mai e nevoie ca filosofii să

rală și deschisă către lume. "Se poate spune că istoria i s-a părut lui Montesquieu mai înțeleaptă decît filosofii, căci regimul politic englez – cu totul nou și cu adevărat liber – se născuse fără ca ei să prindă de veste." Pentru a înțelege însă mai exact valoarea acestui sentiment al noutății, e necesar – afirmă Manent – să realizăm că statul modern a fost imediat gîndit ca o "soluție definitivă", deci în acest sens ca un sfîrșit al istoriei de-abia născute. Această paradossală viziune care lega vîdirea noutății (a ordinii liberale ca istorie) de ideea "statului modern – soluție ultimă" poate fi lămurită – în opinia comentatorului francez – de lectura lui Tocqueville și a lui Hegel. De o parte, avem de-a face cu afirmția că democrația va succeda iremediabil aristocrației, coexistența lor tradițională (vezi sursele platonice) fiind refutată pornind, cum se știe, de la exemplul "empiric" al Americii. "Această izbîndă a democrației, a egalității apare azi în fapt drept o victorie a consensului înțeles ca principiu natural, regulator al relațiilor dintre oameni" (aici legătura cu Aron mi se pare evidentă!). Pe de altă parte, echivalarea hegeliană a stării politice moderne cu "dorința generală de recunoaștere a umanității fiecărui cetățean" detaliază – pentru Manent – amintita temă a sfîrșitului istoriei. Dar, adaugă el, dacă epocii Luminilor (Europei franceze) i-a urmat vîrsta separării națiunilor și deci "marișul" suveranității poporului cu principii naționale (ca primă încarnare a umanizării statale), azi, cînd e reluată teza sfîrșitului istoriei, observăm că națiunea se estompează (în Vest), respectiv că ea e disputată orbește (în Est). "Principiul democratic rămîne, căci consensul a reușit să înfrîngă și cea mai

ILIE ȘERBĂNESCU

**Bugetul pe 1993**

**GUVERNUL CAUTĂ UN CEC ÎN ALB**



FOT: GINA MARIN

Oricâte orgolii ar pune în joc pentru a-și proba ascendența asupra executivului, parlamentarii trebuie să accepte că - într-o perioadă de incertitudine economică, fiind unele repere sigure sînt tocmai fenomenele de instabilitate greu chiar și numai de aproximată - dau de fapt Guvernului un fel de cec în alb în execuția bugetului, aproape indiferent ce prevederi ale acestuia votează și ce amendamente caută să impună față de proiectul inițial. Cînd inflația, ca și cursul leului rămîn niște necunoscute, cînd prognoza asupra evoluției activității economice este doar o proiecție tip dorință și problematică este deci încasarea veniturilor în cuantumurile sperate, cînd finanțarea externă de care bugetul și economia sînt puternic dependente stă sub semnul dubiului, prevederile bugetare nu pot fi decît strict orientative, fără nici un fel de valoare executorie. Cifrele nu au semnificație în sine, ci doar prin comparație între ele ca ordine de mărime. În execuția bugetului apar concrete probleme pe care Guvernul trebuie să le gestioneze și pe care le rezolvă de altfel ori poate exact contrar modului în care se stabilise inițial. Deciziile operative sînt cel mai adesea constrîngeri și oricum, dacă mai există loc și de dorințe, atunci cele ale Guvernului au întîietate de parcurs întrucît cele ale parlamentarilor se pierd, rămase undeva mult în spate. Este instructiv de a observa ce legătură mai există între ceea ce parlamentarii au votat ca prevederi bugetare pe 1991 sau 1992 și execuția bugetară efectivă pe care tot ei la sfîrșitul anului au trebuit să o aprobe post-factum, căci de schimbat nu mai putea fi schimbat nimic.

**Necunoscutele**

În cazul proiectului de buget pe 1993, prevederile n-au din start cîne știe ce relevanță pentru execuția bugetară pe anul în curs în măsura în care inițiatorul însuși avertizează că proiectul în discuție nu ține cont de influențele aplicării unor noi legi și reglementări, cum ar fi, în principal, cele privind taxa asupra valorii adăugate (TVA), amortizarea fondurilor fixe, impozitul pe profit, impozitul pe salarii, alocațiile pentru copii. Inutil de subliniat că toate sînt de natură să aibă o înfrîngere substanțială asupra veniturilor și cheltuielilor bugetare, iar unele din ele deja nu mai constituie simple proiecte făcînd, în răstimpul scurs de la elaborarea bugetului, obiectul unor decizii de aplicare, cum este cazul introducerii TVA, nou sistem de impozitare indirectă pe circulația mărfurilor.

De altfel, actualul proiect de buget se bazează pe prezumții deja depășite. Plonjînd la 600 lei dolarul, cursul este încă de acum sub cel mediu luat în considerare pentru întregul an în fundamentarea bugetului. Potrivit rezultatelor pe trei luni, ipoteza fundamentală din buget - încetarea declinului economic - se dovedește foarte optimistă, mult mai probabila scădere în continuare a activității economice urmînd să fie resimțită în abilitatea bugetului de a colecta resursele pe care contează îndeosebi din impozitele pe profit și pe circulația mărfurilor.

În sfîrșit, absorbția în economie a unei devalorizări a leului deja peste cea avută în vedere, ca și șocurile renunțării de la 1 mai la subvenționarea ultimelor prețuri și tarife de consum și ale introducerii de la 1 iulie a TVA vor antrena efecte inflaționiste puternice, pe care în parte cel puțin actualul

proiect de buget, întocmit mai demult, nici nu putea să le precizeze spre a le include în fundamentarea cifrelor.

**Confuziile inflaționiste...**

Din păcate însă, confuzii inadmisibile există în proiectul de buget în ce privește inflația luată în considerare. Și în legătură cu aceste confuzii, parlamentarii ar trebui într-adevăr să ceară explicații Guvernului. Proiectul de buget menționează ca previziune inflaționistă cifra 125 reprezentînd indicele mediu al prețurilor de consum în 1993 față de decembrie 1992, considerat nivel 100. Aceasta ar însemna o creștere de 25 % "în medie"; adică, dacă să zicem în ianuarie 1993 nivelul prețurilor a fost 105, iar în decembrie 1993 va ajunge la 180, inflația ar fi de 80 % la sfîrșitul anului dar, în medie, în anul respectiv s-ar situa doar la 25 %. Deși relevanța unui asemenea indice "mediu" este în sine precară, mai important încă este faptul că același proiect de buget are în vedere o creștere a prețurilor la nivelul produsului intern brut (PIB) cu 95 % (sau indice 195 față de anul 1992): 10.630 miliarde lei în 1993, în comparație cu 5.450 miliarde lei în 1992, adică o sporire nominală pusă integral în seama inflației în măsura în care cea reală se speră a fi zero. Ce relevanță mai pot avea, raportate la PIB, veniturile și cheltuielile bugetare, ca și, prin incidentă, însuși atît de controversatul deficit bugetar în condițiile în care estimările sînt făcute cu luarea în considerare a unor creșteri inflaționiste diferite?

**...și implicația: scăderea rolului statului?!**

Iată implicațiile. Atît veniturile cît și cheltuielile bugetare sînt prevăzute să crească în 1993 față de 1992 în aceeași proporție: cu 58 % (sau indice 158), neînțelegîndu-se dacă întreg acest spor nominal se datorează inflației sau dacă, față de indicii ei prevăzuți în proiect, ascunde și o anumită creștere reală a colectărilor de fonduri din economie și în mod corespunzător a cheltuielilor sau dacă, dimpotrivă, față de indicii de prețuri de la nivelul PIB, este vorba de o scădere reală a veniturilor și cheltuielilor bugetare. Interpretînd însă cifrele așa cum sînt ar însemna că asistăm la o substanțială dezimplicare a statului din rolul său economic, complet contrară intențiilor afirmate de Guvernul însuși, de vreme ce, potrivit datelor, veniturile bugetare ar urma să coboare la 20 % din PIB față de 25 % în 1992, iar cheltuielile bugetare la 24 % din PIB de la 30 %. Nemaivorbind de incriminatul deficit bugetar care este în dispută politică cel puțin din punctul de vedere al posibilităților de finanțare și care constituie și una din principalele constrîngeri impuse ca criteriu de performanță în aranjamentele de credit cu Fondul Monetar Internațional. Acesta apare în calculele menționate a echivala în 1993 cu 4 % din PIB (procent peste cerințele FMI), dar ar reprezenta și mai mult dacă inflația avută în vedere la nivelul veniturilor și cheltuielilor bugetare ar fi identică celei de la nivelul PIB.

**Capcana bătăliei pentru cifre**

Dacă această obligatorie corelație nu este pusă în regulă în proiectul de buget pe 1993, discuția despre acesta este aproape inutilă, pentru că, atunci cînd tendințele recesive amenință veniturile bugetare, iar inflația depreciază

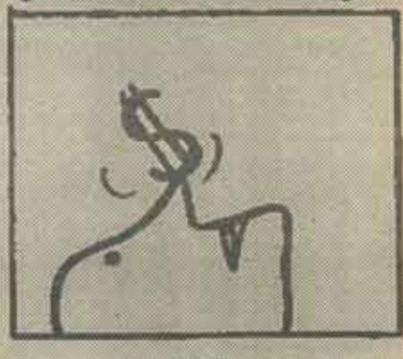
valoarea sumelor bănești, cifrele în sine sînt văduvite de semnificație, mai importantă fiind grila procentuală pe capitele de venituri și cheltuieli. Bătălia pe cifre este o nadă din care stîția parlamentari novici în materie mușcă lesne, căzînd în capcana pierderilor inutile de timp și eforturi, dacă totul nu este decît doar demagogie politică. Degeaba s-au votat cifre privind sursele veniturilor bugetare, prevăzute atît pentru 1991 cît și pentru 1992 să fie la paritate impozitele directe (pe venit) și cele indirecte (pe circulația mărfurilor), căci, datorită efectului combinat al scăderii activității economice și ambalării inflației, baza încasărilor a constituit-o impozitele directe (56-57 %), cele indirecte aducînd numai 39-37 % din totalul veniturilor bugetare. La fel se va întîmpla și în 1993 dacă tendințele economice de pînă acum continuă, iar parlamentarii nu vor cere expres respectarea grilei procentuale la capitolul venituri. Și aceasta în ciuda faptului că proiectul de buget se angajează din nou la o contribuție paritară a celor două categorii de impozite, ceea ce ar implica creșterea aportului indirectelor cu peste 12 puncte procentuale (!), de la 36,5 % la 48,9 % (din care al impozitelor pe circulația mărfurilor, inclusiv accizele, de la 30,7 % la 41,7 % (!), iar al taxelor vamale de la 5,8 % la 7,2 %). Nici Guvernul nu crede într-o asemenea eventualitate și, nu întîmplător, pune pe rol sistemul de impunere pe profit în funcție de capitalul social ca prag, ce obligă agenții economici (de fapt pe cei privați) care, cu capital mic dar folosit eficient, obțin profituri superioare să plătească impozite impovărătoare. Cu alte cuvinte, statul, nemaivînd ce profituri să impoziteze la întreprinderile de stat, mărește presiunea fiscală asupra sectorului privat. Guvernul își pregătește astfel o alternativă pentru colectarea de resurse, deși în principiu se angajează să reducă în 1993 contribuția impozitelor pe profit la 21 %, de la 23,1 % în 1992. Din păcate, ce este mai probabil să se obțină va fi o descurajare a activității economice profitabile, respectiv exact a celei private.

Dacă în ce privește capitolul de venituri, executivul se va opune oricărei încercări de respectare a grilei procentuale pe surse, ar putea fi eventual însă interesat în aceasta la capitolul cheltuieli, întrucît s-ar putea baza pe un criteriu la repartizarea unor eventuale resurse suplimentare și mai ales a mult mai sigurelor restrîngeri, creîndu-și astfel o situație mai comodă în fața viitoarelor presiuni venind din partea parlamentarilor și diferitelor sectoare economice și social-culturale, deși capacitatea sa de manevră în dirijarea cheltuielilor ar slăbi.

**Deficitul și subvențiile**

În ce privește deficitul, încercarea de a determina eliminarea sau măcar reducerea sa substanțială nu este profitabilă. Finanțarea în deficit a bugetului este o practică curentă în țările ce caută reluarea activității economice, reprezentînd o modalitate de mobilizare pentru investiții a fondurilor disponibile pe piață. Ţelul demersului parlamentar ar trebui să fie însă garantarea prin legea bugetului că acest deficit nu va fi finanțat prin emisiuni monetare fără acoperire. Aceasta presupune de a se stabili urgent mecanismul legal și administrativ de lansare spre cumpărare pe piață de titluri guvernamentale pentru împrumuturi de stat și de gestiune a datoriei publice, ca și de punere în circulație pe piață a contrapartidei în lei a împrumuturilor externe în valută. În esență, garanția reclamă ca, în fapt, cheltuielile în contul deficitului să se facă nu la concurența sumelor

**ECONOMIE**



prevăzute, ci numai în măsura capacității de finanțare degajată pe aceste căi. Pe de altă parte, prin legea bugetului trebuie obținute garanții că deficitul va fi folosit exclusiv pentru investiții, ceea ce înseamnă că sume cel puțin corespundente vor fi destinate cheltuielilor pentru investiții. Din păcate, nu este cazul, acestea din urmă reprezentînd în proiectul de buget doar 11 % din totalul cheltuielilor prevăzute, față de circa 17 % deficitul. În schimb, aproape jumătate (!) din resursele bugetare curente urmează a fi blocate în subvenții și transferuri, din care aproape două treimi au destinație economică (și deci caracter neeconomic).

**Conturile statului-patron rămîn în umbră**

În mod regretabil, proiectul de buget pe 1993 nu face primul pas pe care programul guvernamental în mod lăudabil s-a angajat să-l întreprindă în legătură cu transparența subvențiilor pentru segmentul neviabil al industriei. În condițiile în care de la 1 mai bugetul este degrevat de subvențiile la produsele și serviciile de consum pentru populație, "stabilitatea" (și nu scăderea) procentuală a alocațiilor pentru subvenții în totalul cheltuielilor bugetare doar sugerează includerea necamuflată în buget a susținerii unor produse și activități industriale, dar detaliile obligatorii asupra conținutului și destinatarilor subvențiilor nu sînt menționate. Din păcate, este al doilea an consecutiv cînd bugetul apare neînsoțit de un raport (împunător să-l prezinte ar fi Fondul Proprietății de Stat) asupra contului final al statului-proprietar pe anul precedent, adică al situației globale a întreprinderilor cu capital de stat. Ar fi interesant de știut care sînt vânzările, costurile, profiturile (?), ce impozite mai ajunge statul-patron să mai achite bugetului public și cu cît banul public este pus să întrețină statul-patron!





La cererea mai multor cititori, reproducem cuvântul rostit de domnul senator Nicolae Manolescu în ședința Camerelor reunite cu ocazia moțiunii de cenzură din ziua de vineri 19 martie 1993

## Doamnelor și domnilor senatori și deputați, Domnilor miniștri,

Doresc să precizez din capul locului că parlamentarii PAC vor vota moțiunea de cenzură.

Considerăm acest vot obligatoriu în virtutea următoarelor considerente morale și politice.

Guvernul domnului Văcăroiu a primit, acum 3 luni, investitura Parlamentului României pe baza prezentării unei liste de intenții și a promisiunii că va supune dezbaterei, în cel mai scurt timp, un adevărat program de guvernare.

După 100 de zile, domnul prim-ministru se face a uita cele spuse cu acea ocazie și nu ne prezintă programul promis și așteptat, ci un raport și o strategie.

În bună logică, un raport înseamnă o dare de seamă pentru ceea ce Guvernul a făcut în trecutul apropiat, iar o strategie ceea ce Guvernul are de gând să facă în viitorul îndepărtat. Lipsesște, deci, tocmai programul, acela care ar trebui să se refere la prezent și la viitorul imediat și să indice nu pur

și simplu scopuri și principii, ci soluții, mijloace și surse de execuție.

În fine, Guvernul nu dorește să-și angajeze răspunderea, conform Constituției, și să solicite votul Parlamentului.

Aceste considerente nu puteau decât să conducă Parlamentul la inițierea moțiunii de cenzură, făcând în acest fel, printr-o parte a membrilor săi, un gest care se cuvenea a fi făcut de Guvernul însuși, și anume verificarea încrederii de care se bucură.

Mi se pare inacceptabil felul în care domnul prim-ministru vine astăzi în fața noastră și încearcă să facă din sentimentul național un capital politic pentru guvernul său.

Aceasta cu atât mai mult cu cât domnul prim-ministru a primit ieri sprijinul necondiționat al domnului președinte Iliescu în cadrul programului de Actualități al TVR. Domnul Iliescu a uitat încă o dată că un președinte este mai presus de guverne, și a criticat moțiunea de cenzură, încălcând, de fapt, spiritul

Constituției.

Mi se pare, de asemenea, inacceptabil modul în care TVR a răpit din programul economic de ieri seară 15 minute destinate PAC și UDMR, acordându-i încă o dată domnului Văcăroiu posibilitatea să mai spună ceea ce a mai spus și va mai spune.

Cu atâtea sprijin din toate părțile: TVR, președinție, sentiment național, Guvernul n-ar trebui să se teamă că va fi "răsturnat", "dărimat" printr-un "joc periculos". Am citat din domnul Marțian Dan.

Foarte constituționale sintagme! Domnul Dan Marțian, nevindecat încă de nostalgiile unor anumite congrese ale căror "revindicări", pardon, revendicări... La 100 de zile de la instalarea guvernului domnului Văcăroiu, ar fi normal să știm răspunsuri precise la cel puțin două întrebări. Mai întâi, al cui este guvernul domnului Văcăroiu? Al unei formațiuni?

Nu vă faceți că nu vă pricepeți la politică, domnilor senatori și

deputați fedesenșiști. Sintetiți mai buni politicieni decât vă imaginați.

Așadar, al cui este guvernul Văcăroiu? Al unei formațiuni ori al mai multora? Și care anume? Raportul și strategia au fost criticate de la dreapta la stînga pentru motive uneori opuse. Paradoxală situație! Guvernul pare a conta — vezi chiar declarațiile foarte sigure pe care domnul prim-ministru le-a făcut — pe o majoritate pe cât de covârșitoare, pe atât de insesizabilă.

A doua întrebare: cum înțeleg domnii miniștri să facă față delicatei situații pe care, dacă ar dori cu adevărat să o rezolve urmînd cursul reformei, ar avea împotriva lor jumătatea stîngă a sălii acesteia, iar dacă ar dori să stopeze reforma, ar avea împotriva jumătatea ei dreaptă?

Cum ar obține domniile lor votarea legilor necesare într-un caz ca și în celălalt, amîndouă posibile. Raportul celor 100 de zile este redactat în termeni destul de vagi, precum: s-au luat anumite măsuri, au fost întreprinse unele acțiuni, din care nu rezultă mai nimic precis cu privire la stoparea declinului economic.

Similitudinea de limbaj cu acela al detestatei puteri de pe vremea odiosului este atât de izbitoră încît, mă iertați, vă scutesc de comentarii.

Dacă raportul nu ne face nici o idee despre ceea ce Guvernul a realizat, contactul cu realitatea cotidiană este cu mult mai instructiv în această privință.

Inflația ne-a adus deja în America Latină de odinioară și ea

# EXISTĂ ACUM ÎN ROMÂNIA PARTIDE POLITICE AUTENTICE?

Pluripartidismul a început în România cu un fenomen curios: scufundarea totală în neant a Partidului Comunist Român ca formă organizată, printr-un act administrativ și prin explozia socială ce a dus la o implozie a sistemului comunist. Nici un congres nu a clarificat această situație pînă în prezent.

Odată cu consfințirea juridică, prin decretul pentru înființarea partidelor, a libertății de expresie politică, libertatea politică exprimată la început (aproape tot anul 1990) prin mitinguri și demonstrații a luat o formă instituțională.

Mai întâi au apărut nucleele, așa-zisele comitete de inițiativă pentru înființarea și reînființarea diferitelor partide, în primul rînd a celor istorice, Național Liberal, Național Țărănesc Creștin Democrat și Social Democrat Român. Ele nu erau decît niște reprezentante ale unor tradiții, valori și amintiri care nu își mai găseau un corespondent adecvat în realitatea socială.

În replică, FSN de atunci, transformat abuziv din organ de gestionare temporară a țării în formațiune politică, suferea de aceeași lipsă de corespondent în viața socială, mai ales deoarece se născuă dintr-o situație ambiguă de arbitru și jucător politic simultan cu interese divergente, hibride.

După cum vom putea observa, această lipsă acută de bază socială specifică din jurul FSN a fost resimțită confuz și s-a încercat substituția ei cu un altceva legitimizant, care făcea mai degrabă apel la sentimente decît la realități.

Inițial, FSN și-a revendicat legitimitatea din revoluție, iar partidele tradiționale au făcut-o apelînd la tipul de legitimare istorică (înțelegem prin legitimitate principiul de întemeiere și justificare a unui sistem de guvernămînt care presupune, pe de o parte, conștiința guvernanților că au dreptul de a guverna și, pe de altă parte, o anumită recunoaștere a acestui drept de către cei guvernați).

Ambele tipuri de legitimare erau egal contestabile, deoarece se bazau pe impresii și sentimente, iar nu pe un nucleu de interese exprimat ideologic.

Odată ce se apropiau alegerile de la 20 mai, relația

de reprezentare dintre partide și populație a evoluat, avînd la bază un sentiment, o atitudine sau o etichetare anume: anti-, pro- sau criptocomunistă. Deși lucrurile continuau să plutească în vag, atît la nivelul intereselor, cît și la nivelul programelor (vezi etichetarea de către Radu Câmpeanu a programului Roman drept mai liberal decît al PNL, deși FSN se declarase de orientare social-democrată), polarizarea devine mai clară, avîndu-și momentul culminant (și de criză) în evenimentele, tragice și delegitimante pentru cei aflați atunci la putere, din 13-15 iunie 1990.

Odată trecute alegerile, asistăm la o dublă polarizare între:

- gubernanți și opoziție
  - opozitie parlamentară și neparlamentară.
- Aici este demn de remarcat faptul că partidele și grupările politice se definesc pe baza unui nou criteriu care, deși nu vizează interese și ideologii definite clar, e ceva mai nuanțat. Este acela al poziției față de cei aflați la putere (gubernanți-opoziție) sau față de cadrul instituțional al luptei politice (respectiv prezența sau absența din Parlament).

Poziția și rolul partidelor sînt definite într-un raport de adversitate. Însă nici unul din aceste partide nu își arogă dreptul de a reprezenta în mod specific un grup social, în primul rînd pentru că îi este teamă că pierde presupusul sprijin electoral; în al doilea rînd, fiindcă sau nu știe care este acest grup, sau nu-i convine să-l numească public, formula cea mai des folosită fiind: "Ne adresăm în egală măsură tuturor categoriilor și grupurilor sociale".

Începînd din decembrie 1990, am intrat într-o nouă fază a încercărilor de legitimare ce ocoleau problema agregării de interese și cea a asumării explicite a mesajului unui segment social bine determinat. Partidele erau catalogate în reformiste sau conservatoare și chiar într-un partid puteau exista curente reformiste sau conservatoare (FSN). Liderii erau clasificați în autoritari, dictatoriali și legitimi, deși nu se putea spune cu precizie pe cine reprezentau unii și pe cine nu reprezentau alții. A fost introdus pentru prima oară în ecuația politică un element —

concret prin efecte și abstract terminologic: reforma — la care toți actorii politici s-au raportat ca la un reper. Termenul a devenit acut odată ce a început să fie opus restaurației (care pentru unii a fost prezentă tot timpul sub formă latentă, pentru alții s-a declanșat după septembrie 1991, iar în opinia altora a devenit o amenințare reală odată cu apariția Partidului României Mare și Partidului Socialist al Muncii).

Alegerile locale din februarie 1992 au reprezentat un nou pas în direcția configurării unei rețele de interese care să confere identitate politică partidelor. Deși raportarea la ceilalți a fost predominant negativă, avem constituită o coalitie, Convenția Democratică, opusă unui conglomerat măcinat de tendințe centrifuge. Raportul schimbare-stagnare, care a înlocuit aproape total pe cel inițial de comunist-anticomunist și a atins apogeul în campania electorală a alegerilor din 27 septembrie, devine embrionul viitoarei polarizării de interese, ca expresie a unei evoluții lente a procesului de diversificare a conținutului corpului social.

Abia odată cu campania electorală a ultimelor alegeri, miza pe identitatea de partid sau coalitie devine reală, iar partidele încep să se considere exponențele unui anumit grup de interese. În timp ce Convenția se distingea mai ales prin opțiunea strategică explicită pentru privatizare și proprietate, ca exponentul clasei emergente a întreprinzătorilor, FDSN și PSM deveneau explicit port-drapelul claselor defavorizate, prin accentul pus pe protecția socială și controlul statului. Partide ca PUNR și România Mare le putem încadra în zona aceluia grup care trăiește și se legitimează prin trezirea, menținerea și manipularea unui resentiment, legitimitatea lor fiind foarte însoțită atît din acest punct de vedere, cît și din unul ideologic, programatic (și al intereselor ce le reprezintă).

Ca o primă concluzie, cred că ar trebui să admitem că, deși formal, grupările intitulate partide puteau fi considerate așa, întrucît aveau: a) structură organizatorică; b) lideri, ele nu au avut și nu au încă lideri rezultați din dinamica grupurilor ce se recunosc în ele și o ideologie clar asumată, ca urmare a identificării prioritare cu un anumit grup de interese.

După părerea mea, așa se explică fenomenele actuale de fărîmîțare și dispersie a spectrului politic, exprimate mai ales prin inflația denumirilor de liberal și social-democrat, și cel de lipsă acută de lideri politici autentici.

Lipsa unei baze sociale și de putere clar asumate, exprimate printr-un electorat constant, duce la transformarea grupului politic, înțeles ca mașinărie politică, în mijloc de promovare a intereselor liderilor, care sînt la rîndul lor scuzați că ar fi dictatori.

Existența unui grup distinct de interese preponderente ar limita puterea liderilor odată ce

face ca salariile să se țină cu greu și gîndind în urma prețurilor, parcă ar fi echipa actuală de handbal a României gonind după gloria celei de acum două decenii.

Șomajul ne-a adus în rîndul țărilor dezvoltate, infirmînd o lege economică, care spune că creșterea șomajului merge mînă în mînă cu scăderea inflației și invers. Ca la noi la nimenea!

Guvernul gestionează în continuare criza, dar nu găsește, pentru că nu caută, soluții. Aceeași mentalitate etatistă face ca un kilowatt, plătit de un întreprinzător particular, să coste mai mult decît kilowatt-ul pe care-l plătește la el acasă, ca pămîntul să rămînă mai degrabă nelucrat decît să fie dat în proprietatea celor care-l lucrează, ca o întreprindere nerentabilă să fie mai degrabă ținută în viață cu subvenții artificiale decît privatizată ori desființată.

Guvernul, atît de fragil în concepția lui economică și socială, își arată din plin talentele politice, numind peste tot în țară prefecti, inspectorii pentru cultură, șefii direcțiilor sanitare, destrămînd structurile tehnice ale ministerelor pentru a-și satisface clienții politici.

Călăuzit de o politică de restaurație, nu a comunismului, doamnelor și domnilor, pentru că, din păcate pentru nostalgici, comunismul nu mai poate fi restaurat, dar a comuniștilor, care și-au regăsit aroganța și cinismul.

S-a uitat de cultură, s-a uitat de patrimoniu, s-a uitat de valori spirituale. Guvernul nu suflă un

cuvîntel, nici o silabă întreagă, vorba lui Arghezi, despre cultură și învățămînt în acest raport, unde despre sănătate se vorbește în patru rînduri care, mai degrabă, ar trebui să vorbească despre boală.

În aceste condiții, fraza finală din raport sună ca un corolar al unei activități extraordinar de dense și bogate. Citez: "În această perioadă, un loc important în activitatea noastră l-a constituit elaborarea strategiei de reformă economică și a programului de guvernare". Ca să vezi că literatura a fost preocuparea de căpătii a domnului Văcăroiu!

Strategia are la bază o premisă foarte clară, pe care o vedem fără nici o plăcere. Această premisă sună în felul următor: "Mersul reformelor și presiunea problemelor concrete au forțat autoritățile guvernamentale să-și asume responsabilitatea utilizării efective a pîrghiilor de intervenție în economie".

Iată, doamnelor și domnilor, dirijismul pe care domnul Văcăroiu l-a negat categoric chiar azi, aici, în fața parlamentarilor! Controlul procesului de reformă conduce la neîncrederea în liberalismul economic, clasic, cum este numit în raport, probabil cu referire la clasicii în viață ai liberalismului economic, Roman și Stolojan. Controlul, dirijismul fac ca principiile enunțate în continuare, unele corecte în esență, să nu fie decît principii. De exemplu, faptul că reforma economică nu e scop în sine, că ea presupune relansarea

economică și invers.

Obiecțiile la această concepție dirijistă sînt două: dirijismul este absolut ineficace, tocmai în condițiile unei recesiuni economice grave ca aceea de la noi și nu permite însănătoșirea cu adevărat a organismului economic și recrearea motivării ieșirii din criză; dirijismul poate fi acceptat parțial într-o economie de piață normală, dar nu după 40 de ani de economie hipercentralizată. Dirijismul după dirijism este la fel de ineficace ca și dirijismul în recesiune și duce la o economie care trăiește practic sub perfuzie. Cronicizează criza. Tot ce urmează este consecința premisei evocate și poate fi formulat pe scurt așa: o politică economică menită a stabili economia în vederea începerii relansării ei. Aici este o eroare fundamentală. A crede că stabilizarea macroeconomică asigură, citez: "continuitatea procesului de reformă", este aproape o contradicție în termeni. Nu e nimic de consolidat și de stabilizat într-o economie ale cărei structuri principale au rămas în mare parte socialiste. Fraza de la pag. 6 despre interdependența dintre reformă și relansare economică își pierde de fapt orice conținut în clipa în care prin reformă se înțelege stabilizarea unei economii structural neconcurențiale și încă prin politici monetare, fiscale și valutare dirijiste. Nu se înțelege de ce Guvernul nu acceptă în mod clar că prima și fundamentală lui misiune este să salveze de la înec sistemul

economic trecut. La orizont, o brumă de relansare economică în interiorul aceluiasi sistem cosmetizat, acceptarea unor subțiri elemente ale economiei de piață, dar bine ținute sub control și o privatizare atît cit să nu se rupă în defavoarea statului echilibrul de proprietate. În fața acestei strategii și a acestui raport, îmi vine să spun ca un cunoscut personaj: "Din două una, dați-mi voie, ori să se revizuiască, primesc! dar să nu se schimbe nimic, ori să nu se revizuiască, primesc! dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, și anume în punctele esențiale. Din această dilemă nu puteți ieși".

În vreme ce discursul de mai sus era rostit de la tribună, în sală și pe culoarele Parlamentului se strîngeau semnături ale deputaților și senatorilor PAC pe o "scrisoare de neîncredere" adresată președintelui partidului. Nicolae Manolescu a pus "scrisoarea" în discuția Comitetului Național din 29 martie a.c. Urmarea acestei discuții a fost că inițiatorii "scrisorii" și-au dat demisia - acceptată - din funcțiile de conducere în partid. Demisionarii se numesc Stelian Tănase (ex-vicepreședinte), Călin Anastasiu, Dan Grigore. Dl. Emil Tocaci și-a prezentat demisia verbal.

acțiunile lor ar afecta interese majore de grup, iar acestea ar favoriza la rîndul lor democrația internă de partid, diminuînd posibilul autoritarism al liderului.

O a doua concluzie întrucîtva paradoxală este că procesul de polarizare politică aflat în curs a fost accelerat de un reper nou. Partidele și liderii nu se mai raportează la reformă sub forma acceptării sau respingerii ei ca opțiune strategică, ci se deosebesc în funcție de căile ce le propun pentru înfăptuirea acesteia. Cred că diferența de conținut este mare și marchează o evoluție a mentalității la nivelul clasei politice din România, evidentă și în programele majorității partidelor, cu excepția PRM.

Pentru prima dată, evoluția clasei politice reflectă în paralel o evoluție similară la nivelul opiniei publice. Dovada o găsim în sondajul IRSOP din 9 februarie, unde comerțul particular are o credibilitate mult mai mare, de peste 50 %, în raport cu cel de stat, iar munca privatizată este apreciată, în timp ce hoția este considerată la loc de frunte în comerțul de stat.

Aceste schimbări de percepție la nivelul opiniei publice ne fac să întredvedem o posibilă concordantă a formei de partid politic cu conținutul ce ar trebui să-l acopere, cu condiția ca politicienii de azi să simtă pulsul și să devină din propriii lor reprezentanți și reprezentanții unor grupuri sociale cît mai largi în curs de constituire sau deja existente.

Congresele de unificare și clarificare ideologică - dintre care unele au avut loc (PNL-CD - PNL-AT, PRM), altele sînt proiectate în viitoarele luni (PAC, FSN, PSM) - și care au debutat cu cel al UDMR, sînt expresia unei căutări de identitate politică. Ea va trebui să se întîlnească cu nevoia indivizilor (și grupurilor de interese) de a fi reprezentati (și reprezentate). Întîlnirea dintre aceste două elemente va crea premisele autentice pentru apariția liderilor formali și informali și a partidelor.

După părerea mea, dacă tendința spre autoritarism de la nivelul executivului cu tentă restauratoare nu va reuși să juleze sau să frineze procesul de privatizare și de integrare europeană și dacă alegerile nu vor fi grăbite, peste patru ani vom avea alegeri caracterizate de o miză pronunțată pe identitate (ca expresie a individualizării și agregării intereselor). Acum ne aflăm încă în faza embrionară a unui proces complex și delicat cum este refacerea relației de reprezentare între partide și populație. Partidul sau politicianul al cărui model de identificare va fi mai larg, flexibil și bine individualizat va domina pentru o perioadă scena politică românească, ceilalți urmîndu-l gîndind. Miza e definită, așteptăm cîștigătorul.

Cine va fi acela?

**BOGDAN POPESCU NECȘEȘTI**  
Anul II - Științe politice

## CONFERINTE DE PRESĂ

### EUROPA LIBERĂ

Vizita în România a delegației posturilor de radio Europa Liberă/Libertatea s-a încheiat cu o conferință de presă care a avut loc joi 25 martie la Casa Vernescu ● Alcătuită din Eugene Pell (Președintele posturilor de radio Europa Liberă/Libertatea), Robert Gillette (Directorul postului de radio Europa Liberă), George Woodard (Vicepreședinte al posturilor de radio Europa Liberă/Libertatea, șeful serviciului tehnic) și Nicolae Stroescu-Stănișoară (Directorul Departamentului Românesc al postului de radio Europa Liberă), delegația a încheiat un turneu dens, conținînd primirea la președintele Iliescu, contacte cu conducerea Radiodifuziunii, întîlniri cu personalități politice și ale mass-mediei din România ● Delegația posturilor de radio Europa Liberă/Libertatea a purtat un dialog de circa o oră cu aproximativ o sută de reprezentanți ai mass-mediei românești și străine ● Dl. Eugene Pell a expus principalele motive ale vizitei în România: "Sîntem aici din trei motive principale. Am venit aici să vă ascultăm și să învățăm. A fost foarte interesant să aflăm multe lucruri despre propriile noastre programe și despre felul în care sînt acestea recepționate aici. În al doilea rînd, am venit pentru a continua discuțiile pe care le-am început la München în ianuarie cu reprezentanții Radiodifuziunii Române". În fine, cel de-al treilea motiv, comentat în întreaga sa complexitate de Eugene Pell, a constat în încercarea "de a afla cît mai multe informații despre România". În acest sens, domnia sa a amintit întîlnirea de la Cotroceni, discuțiile cu liderii ai Puterii și ai Opoziției, dialogul purtat cu figuri cunoscute ale presei românești ● N-a fost omisă nici întîlnirea avută cu Președintele Convenției Democratice, profesorul Emil Constantinescu ● În comentariul lui Eugene Pell și, ceva mai tîrziu, al lui Nicolae Stroescu-Stănișoară, s-au făcut scurte aprecieri asupra discuției avute cu președintele Iliescu ● Ziaristii prezenți au cerut precizări în legătură cu perspectiva posturilor de radio Europa Liberă/Libertatea ● "Adevărul este că în proiectul de buget anunțat de președintele Clinton există o propunere de a se înceta finanțarea acestor posturi de radio în 1995. Este însă doar o propunere, care nu a fost încă prezentată Congresului, și cu atît mai puțin Congresul a luat o decizie în acest sens. Opinia mea este că Administrația Clinton își va schimba părerea încă înainte de o acțiune în Congres. Unul dintre

motivele pentru care fac această afirmație derivă și din experiențe avute chiar aici" - a spus dl. Pell ● Între susținătorii fideli ai continuării emisiunilor posturilor de radio Europa Liberă/Libertatea, dl. Pell i-a amintit pe președintele ceh Havel, pe președintele Estoniei și pe ex-liderul sovietic Mihail Gorbaciov ● "Cred că în momentul în care experți în politică externă ai președintelui Clinton își vor încheia evaluările, Administrația SUA își va da seama că aceste posturi de radio sînt foarte necesare și foarte dorite și că ele înseamnă un mijloc extrem de economic de a exercita o influență asupra evoluției evenimentelor în întreaga regiune căreia ne adresăm. Sînt convins că aceste relații de parteneriat dintre Europa Liberă și poporul român, relații care durează de peste 40 de ani, vor continua să se dezvolte" - a mai spus dl. Pell ● Răspunzînd unei întrebări privitoare la evoluția audienței postului de radio Europa Liberă în România, dl. Robert Gillette a spus: "Avem toate motivele să credem că pînă la 60 % din populația adultă din România ne asculta emisiunile înainte de 1989. Faptul că o proporție atît de mare a populației depindea ca sursă de informare de noi era un simptom al patologiei existente în acei ani în România. În toată această zonă, puțini oameni mai ascultau și alte posturi de radio. Avem cîteva date recente - a continuat dl. Gillette, făcînd referire la un sondaj recent efectuat de institutul londonez Gallup - din care reiese că, printr-o marjă substanțială, radio Europa Liberă rămîne în continuare unul dintre cele mai populare posturi de radio. Proporția de audiență a Europei Libere este de aproximativ 23 %, procent care exprimă opțiunea celor care ascultă acest post de radio cel puțin o dată pe săptămînă. Sîntem mulțumiți de această cifră și considerăm că în ultima perioadă acest segment de audiență a crescut" ● "Cred că numărul ascultătorilor noștri ar crește dacă ar avea posibilitatea să asculte Europa Liberă pe unde medii, pentru că e mult mai dificil s-o faci pe unde scurte" - a adăugat dl. Gillette ● Dl. Nicolae Stroescu-Stănișoară, Directorul Departamentului Român al Europei Libere, a descris în continuare cîteva principii esențiale care au stat și stau la baza modului de informare practicat de Europa Liberă ● Către finalul conferinței, Președintele Pell a spus: "În urma discuțiilor pe care le-am avut aici cu foarte multe persoane, ne-am dat seama că emisiunile noastre sînt nu numai necesare, dar și dorite pentru înaintarea țării pe calea economiei de piață și a construirii unei democrații autentice".



# ARE

## ADE

membru PAC. De ceast partid și nu în

ns venind din Alianța a de a trece în PAC, embru al AC, două a, în care - în primul at, enumerând doar ni presedinte, în al l expre Nicolae rcam să aleg pr a statului moral și il Președintelui unei a leșirea ei (sau, mai zmai a posibilității ei elul comunismului ntu în care (eu fiind rea Alianței) am auzit anta a propus la Cluj ert cel cunoscut deja care mie mi se părea am dat seama că în nt ceva pe care nici titit să-l deacifrez. i deac de ceea ce at de adieunea pentru ivice.

**Sora, ce se întâmplă ea congresului din C? Presa relatează o stări, unele ziare vorbesc de soluția partidului.**

sint exagerări. ii formulei de ziare toiu, care exploatează e orice zvon, conform este foc nu lese fum, asemenea mod de a istă și la noi oameni stăpinesc limba sau a primului impuls în . E greu să așezi un nentul constituirii lui, linainte trasată sau incipii. E limpede că e mișcări, prealabile a partidului din toate e. Ideologic în primul au în al doilea rând, au se face fără un de păreri în interior. re noi își închipuie că timp și înăuntru și pe teren și cronicari iate li va face fără , fie într-un fel, fie în voc. Sint mișcări tipice ari tipice românilor. atizam sau să le de- aș fi tentat să le den- conflicte insolubile, ije provocatoare de mea este că singure reatoare. Dacă între " nu ar exista nici o n-ar mai exista curent r-o stază mortală.

simțit nevoia să ntru PAC oferta de -democrată?

stat o singură formulă, krii ideologice a par- "rezolvată" din start, iere la ea, din cauza e de mentalități, din tată, conform căreia îndeste și propune, iar execută. Iată de ce cred ca, în loc de o singură elimitate un teren al oate fi hotărnicit doar e două opțiuni diferite nificativ, lăsându-se la iber. În momentul de ase sau șapte, dar e l mai multe pînă la samnă că problematica plicit identitatea lui) idită pî - la ultimul id, lucr are nu s-a dintre partide în faza igreselor. Părerea mea mbucurător, deoarece are viață intelectuală și tuturor nivelurilor

## simțul civic

### a civilă

scerea textului dvs., "chircirea" simțului atism, spuneți dvs., urat prin dezvoltarea ile și a simțului civic.

Deși de trei ani încoace se tot vorbește de societate civilă și de simț civic, concret încă nu se înțelege prea bine despre ce este vorba.

Da, termenii rămân vagi. Un lucru, însă, e sigur: pe calea predicii nu va putea fi insuflat niciodată acestei societăți simțul civic. Individul va ajunge să perosească și chiar să acționeze conform spiritului civic în momentul în care va simți că el trebuie să fie responsabil, adică să poată răspunde pentru absolut toate lucrurile pe care le face. Pînă atunci, nu se va putea vorbi despre simț civic. În momentul în care trebuie să acționezi ești obligat să o faci cu sau fără spirit civic. Ajuns în acel punct, vrei-nu vrei, trebuie să iei o hotărîre. Orice om, în momentul în care trebuie să-și asume o răspundere, cînd trebuie să înceapă să facă ceva, are două posibilități: să încalce terenul vecinului sau să nu-l încalce. (Logica acțiunii este logica disjunctivă a alegerii: sau/sau.) Prima lui tendință este să-l încalce. Tot de acolo li vine și prima lui limitare: din faptul că cel încalcat refuză această încalcare. Și intră în conflict. Nu există decât o soluție la acest conflict, care este revenirea asupra propriului proiect și interiorizarea violentei celuiălat, care trebuie să devină un criteriu de autoreglare. E absolut limpede: spiritul civic se va naște în momentul în care societatea va ieși din apatie și va începe cu adevărat să funcționeze. Cînd va începe să funcționeze cu adevărat - pe toate planurile: economic, politic, comercial, productiv - vor ieși rînd pe rînd la iveală, fie încalcările de teren (cu conflictele respective), fie (după un act de reflecție, văzut nu în perspectiva idealului, ci în perspectiva propriului interes, dar a unui interes de bătaie lungă și nu a unui interes de o secundă) convingerea activă că nimeni nu se poate dispensa de spiritul civic, deși spiritul civic singur nu ne duce chiar foarte, foarte departe. El permite doar intrarea în sistemul orizontal al relațiilor corecte. Or, cu acest sistem lăsat doar la propriile lui resurse, încă nu ne-am rezolvat problemele. În Occident, de pildă, sistemul orizontal al relațiilor corecte funcționează perfect, dar pe verticală viața e de multe ori goală.

**Aș vrea să-mi vorbiți despre integrarea individului în aceste coordonate, orizontală și verticală.**



Dimensiunea orizontală este o dimensiune de coduri explicite, de tip binar: bine, rău; așa trebuie să faci, așa nu etc. Și, ca în toate codurile explicite, cînd devin nu numai coduri morale ci și juridice, intervine și ideea de sancțiune în caz de abatere de la regulă. Comportamentul corect pe linia orizontală poate veni fie dintr-un fel de retractilitate (în sensul că îți este frică de conflicte, nu vrei să le ai nici la stînga, nici la dreapta), fie dintr-o interiorizare a regulii. Primul comportament prezintă dezavantajul că-ți știrbește libertatea. Al doilea nu ți-o știrbește. Interiorizarea regulii poate avea în bară un criteriu cît se poate de pragmatic: interesul. Într-adevăr, în momentul în care interesul nu mai este văzut în mod impulsiv, ca instantaneu, adică epuizîndu-se în chiar momentul realizării lui, ci este văzut lucid, prin reflecție și prin cînăbire, ca avînd o durată ce transcende imediatul, este absolut evident că interesul de bătaie lungă prevalează asupra interesului imediat. Că, de fapt, e singurul interes care-și merită cu adevărat numele. Căci e mai bine să faci negustorie cinstită decât te gindești nu numai la ce se întâmplă azi, ci și la ce se va întâmpla cu negustoria ta mîne, poițino

și răspoimîne. Sigur, pentru asta trebuie să fie îndeplinite o serie de condiții: trebuie să existe sistem concurențial, un echilibru... Numai atunci se va generaliza intervenția spiritului civic. Dar cu asta nu se va fi rezolvat încă absolut totul, pentru că există și un cu totul altfel de interiorizare. Nu numai a interesului văzut în mod lucid, ci și a normei morale, adică a lumii valorilor. Este absolut evident că omul, în toată povestea asta, e un individ liber din punct de vedere social și are o identitate. Dar identitatea lui ca membru al societății (care e un sistem activ) nu este o identitate de unicitate, profundă și indelebilă, ci este una funcțională (și mutabilă), de element component. Unic, el devine numai în raportul intim pe care îl întretine cu sine însuși și cu lumea valorilor. Altfel, este doar un șurub într-un mecanism. Interiorizarea sistemului de valori, care face din individ o persoană unică, o aruncă într-un alt mod și într-un alt tip de relație. Relația, pe orizontală, cu ansamblul social e o relație autocentrată, bazată pe principiul echivalenței (do ut des). Adică eu mă gîndesc la interesul meu, dar în mod inteligent, cu bătaie lungă, adică, și îmi dau seama că el nu poate fi realizat ca interes al meu decât dacă se conformează regulilor acestei conviețuiri corecte. Dar în momentul în care îmi interiorizez valorile, cele care mă constituie pe mine în unicitatea mea, atunci îmi dau seama că această simplă solidaritate funcțională supusă schimbării nu-și ajunge sieși. Solidaritatea cu semenii mei, pe care o implică relația mea profundă cu valorile pe care le-am interiorizat - sau care, mai exact, ele au coborît în mine (aidoma harului) -, este de tipul dăruiii. Adevărata mea identitate de unicat este să mă gîndesc la celălalt. În textul scris pentru congresul PAC am stăruit asupra originii religioase a acestei idei. Ideea drepturilor individului vine de la ideea unicității persoanei umane și a raportului ei direct cu Divinitatea, care este temelul lumii valorilor. Acolo este absolut limpede că aceasta este o relație de dăruiere. Acolo nu mai sint coduri explicite, cum sint cele juridice (adică faci așa, nu faci așa, pentru asta recompensa este subînțeleasă, dar pedespa - pentru așa - este graduată). În codurile explicite nu există numai o calificare a faptei, ci și o cuantificare a ei. Fapta poate fi conformă și atunci mă mulțumesc să o calific. Dacă, însă, nu e conformă, calificarea nu mi-e suficientă; trebuie s-o și cuantific, graduînd-o: simplă contravenție, delict mai mare, poate crimă. În raport cu aceste grade de abatere, există grade de pedespa. Dar codurile morale adevărate - cele care ne vin pe verticală - nu mai sint explicite, ci implicite. Într-un fel, între doi prieteni sau între doi oameni care se iubesc nu există o prescripție prealabilă întîlnirii lor, ci e se autoconfigurează clipă de clipă din conținut ghicire a fiecăruia de către fiecare. Eu am spus în acel text: codurile sint implicite, cine e înăuntru le subînțelege, iar cine e afară, pentru acela ele nici nu există. Adevărata rezolvare a problemei este accederea la acest nivel, al subînțelegerii generalizate, al delăsineînțelegerii, dacă se poate spune așa. Sigur, acest lucru nu se întâmplă decât foarte rar în lume, asta se întâmplă la virfurile fiecărui grup social, dar dăruierea care se petrece la acel nivel aureolează subiecții respectivi și funcționează ca un model. Iar modelele irradiază și contaminatează, din aproape în aproape.

**Dvs. credeți că simburile viu al lumii amorțite lăsată de comuniști este întreprinzătorul?**

Bine ar fi ca în România să existe vreo 10-15 milioane de întreprinzători. Întreprinzător este o figură emblematică, dar ambiguă. Prima motivație a întreprinzătorului este, evident, una egoistă. Pentru că întreprinzătorul este caracterial un întreprinzător - deci este întreprinzător prin impulsivitate -, primul fel de a-și conștienta interesul este interesul imediat. Acest interes imediat poate fi de așa natură încît să transgreseze toate regulile. Numai că intervine reacția celor lezați, iar la cel care-i lezează - conștientizarea corectă a interesului. De fapt, este o problemă de rodaj și de continuu feed-back între lezatori și lezați; lezați aduc mereu la

cunoștința celui care li lezează propria lor violență reactivă, într-un mod sensibil pentru ei, și-l aduc cumva în propria lui albie. Toată această treabă se petrece într-un mod oarecum inconștient, dar e limpede că, spre deosebire de societățile occidentale (în care acest sistem s-a rodat de mult - adică feed-back-urile acestora au acționat de-a lungul zecilor și sutelor de ani - și unde lucrul acesta este limpede în cazul fiecăruia: nu-i nevoie să-l tragi de mîneacă pentru a-i spune că minciuna n-are drumul lung și că, pînă la urmă, adevărul se dovedește a fi cea mai bună minciună), noi încă sintem într-o fază sălbatică. Noi, toate țările din Est. Și, într-un mod absolut imprezvizibil, aș spune special "noi, românii". Am crezut multă vreme că felul bășcălios al românului, care nu a luat în serios comunismul, îl apăra. Adică li asigură o piele impermeabilă, care-i va permite să rămînă curat în momentul dispariției comunismului. Constat însă că a fost extraordinar de poros, în primul rînd la paradisul trist al ireponsabilității, un paradis tern, trist, al lălmăiei, al traiului sub nivelul zero, în care nu ai răspunderi. Acum mizeria în care omul se zbate și dispariția statului paternalist îl va obliga: ori să moară, ori să decidă că trebuie să trăiască. Și atunci va trebui să-și asume răspunderea.

**Situația întreprinzătorului despre care dvs. vorbiți este specială la noi. Există întreprinzători cinștiți, dar sint și cei care spală banii murdari.**

Cu atît mai ambiguu. Eu am făcut aluzie, în textul menționat, la cazul Căreioag, luat dintr-o mărturisire a lui, din ziare. Mi s-a răspuns: "Dar el a avut un unchi în America și ala i-a furnizat banii". Nu mă interesează. Unchiul din America i-a trimis niște bani. El putea să-i "pape", să nu-i investească. El însă i-a investit în ceva, iar rezultatul se poate "număra": atîtea locuri de muncă pentru atîția oameni care trăiesc în mod onorabil în momentul de față, fie la ziarul lui, fie la tipografiile lui, fie la distribuția ziarelor. În afară de cei ca el, există desigur foarte mulți, poate cei mai mulți, care spală banii murdari. Am spus acolo: foarte bine, dacă i-am fi prins la momentul zero și i-am fi putut identifica, banii lor murdari ar fi reîntrat atunci pe altă cale în circuitul public. Dar n-a fost să fie - și asta și din vina noastră. Acum, însă, banii aceia sint deja investiți, grîul este semănat, a și dat colț, prinde orbul, scoate-i ochii!

## ● Între acțiune și lamentare

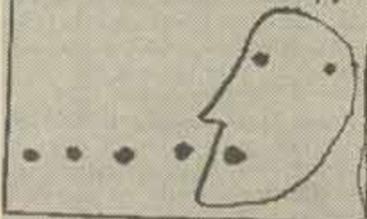
**Dar omul de rînd nu se simte frustrat în acest caz?**

Ba da. Părerea mea este că omul de rînd trebuie să-și ia răspunderea, să "se miște". Pentru că poți să te simți frustrat și să stai pe marginea arenei și să-ți plîngi de milă. Sint două atitudini posibile: lamentarea sau acțiunea. Omul de rînd, frustrat, trebuie ca într-un fel oarecare să realizeze, întii cu mîntea, apoi cu fapta, ansamblul acestei problematice.

**Cum privești problema categoriilor defavorizate (bătrîni, handicapați, șomeri)?**

E groaznic. Nici nu am cuvinte. Compătimirile noastre sint însă exact așa cum sint condoleanțele la moartea unui copil neajuns la majorat, cînd te duci la părinții lui și le spui că îți pare foarte rău. Un om cu bun-simț aproape că nu îndrăznește să prezinte condoleanțe în asemenea cazuri. Un singur lucru este absolut limpede: în acest mers spre o societate capitalistă, pe care am avut neșansa imensă ca tăvălugul istoriei să o gîtuie în urmă cu 50 de ani, nu există altă șansă decât să mergem înainte. Dacă am merge înapoi, și chiar dacă am sta pe loc, dezastrul ar fi și mai mare. Părerea mea este că, în materie de protecție socială, statului ar trebui să-i revină în primul rînd crearea unui cadru juridic al protecției sociale. Dar în măsura în care e nevoie ca protecția socială să fie umanizată, ea trebuie scoasă de sub oblăduirea exclusivă a statului și lăsată în cea mai mare parte în seama societății civile. Din punct de vedere legislativ, lucrurile ar trebui să stea astfel: dacă un capitalist, să ricem, cu 100.000 capital social face o operațiune care-i aduce 50 milioane, cum ne spunea domnul prim-ministru Nicolae Văcăroiu, din acest cîtig, în loc să dea statului 40 milioane, sub formă de impozit, cum tot domnul prim-ministru preconiza, o lege a sponsorizării i-ar putea permite să creeze, sub numele său, o fundație pentru ajutoarea handicapaților, statul ar rămîne cu

## INTERVIUL SĂPTĂMÎNII



impozitele lui, iar acelui capitalist li va conveni fără îndoială să obțină, în ochii lumii, pentru aceeași bani pe care i-ar fi vărsat în visteria statului sub formă de impozit, statul de "binefacător al societății". O protecție socială făcută de stat depersonalizează complet actul de protecție. Copiii, în spitalele de stat, sint niște nenorociți, trăiesc ca în niște pușcării.

**În relația dintre societatea civilă și stat, unde se situează Alianța Civică și unde Partidul Alianței Civice?**

Părerea mea - și acum revin asupra chestiunii: cum de fac parte din PAC - este că Alianța Civică, care își propusese o multime de obiective cu bătaie lungă, cu privirea întoarsă spre nivelul subiacent, adică spre societate, a început la un moment dat să se ocupe de combinațiile cotidiene, adică de activitatea politică propriu-zisă. Adevărata identitate a Alianței ar fi fost dată nu de combinațiile politice propriu-zise, ci de Academia Civică. Departamentele Academiei Civice trebuiau pe de o parte să colecteze date din toate domeniile, ca să avem o imagine reală a nevoilor de ansamblu; iar pe de altă parte, să formeze oameni în respectivele direcții, pentru o bună percepere juridică a ceea ce se întâmplă și, mai ales, a ceea ce ar trebui să se întîmple la noi în țară: lămuriri economice, o lămurire teoretică a oamenilor, o răspundere a simțului civic pe calea luminării - lăsnind politichia unei formații mai dinamice, poate făcută din oameni mai ambițioși în imediat, care, însă, rămînînd pe baza de simpatie a Alianței Civice și știind că aceasta este baza lor electorală, în mod implicit, considerînd cu inteligentă propriul lor interes, ar fi respectat coordonatele din care au ieșit. După părerea mea, în măsura în care Alianța Civică și-a propus să dubleze, pas cu pas, detașamentul ei pragmatic, și-a pierdut ceva din propria ei identitate. Ceea ce trebuie să facă Alianța Civică, după părerea mea, este să-și recîștige identitatea inițială. E evident că în Partidul Alianței Civice s-au găsit amplificatori care ripostau public și care au "dus pe stradă" dezbateroa. Dar să revenim la problema justificării acestui partid într-un eșichier politic în care tendințele politice mari din Europa sint reprezentate: social-democrația, liberalismul, creștin-democrația (prin Partidul Național Țărănesc) și o linie ecologică. Cele trei tendințe principale vor să reînnoie cu propria lor existență și cu propria lor tradiție. Și social-democrația au funcționat ca partide în România, și liberalii, sub oblăduirea cărora s-a înghebat România modernă, și național-țărăniștii, care au avut mai puțin ocazia să guverneze în România dintre cele două războaie. Singurul partid care a ieșit fără albie la spate, aș zice din volubra împrejurărilor în care trăim, și este chiar rezultatul acestei situații, este Partidul Alianței Civice. Părerea mea este că se simțea nevoia unui asemenea partid, care nu are un trecut care să-l predetermine, dar are un viitor pe care trebuie să-l deslușească. Sintem în acest moment al deslușirii, pas cu pas și cu o anumită orbecăială, să-i spunem.

**Aveți și o propunere de schimbare a numelui partidului: Partidul Civic-Democrat.**

Părerea mea este că schimbarea numelui are întotdeauna consecințe defavorabile din punctul de vedere al identității sau al percepției identității unui partid. Dacă am făcut această propunere, asta s-a datorat doar faptului că ultima concluzie a congresului Alianței, care ne-a somat să ne schimbăm numele (prin vocea d-lui George Șerban, a actualului ei vicepreședinte, dl. Laurențiu Ulici, ba chiar a actualului ei președinte, dl. Gabriel Andreescu), a stipulat acest lucru în mod expres. Eu am avut atunci o intervenție fulminantă, pentru că o asemenea propunere "m-a scos din sărite". Nu-i vedeam sensul profund. Și nici acum nu-l văd. Se pare că Alianța a atenuat această cerere și asta mă bucură nespus. În fond, eu sint pentru menținerea în continuare a actualei denumiri. Nu se poate renunța chiar așa ușor la capitalul politic deja agonisit sub acest nume, nici chiar în impactul auditiv ce rezultă din pronunțarea siglei partidului!

(Urmare din nr. 10)

În mod schematic, pot fi distinse trei etape evolutive în domeniul cercetării asupra femeilor: trei etape care reflectă evoluția științelor sociale și în general dezbaterile intelectuale din mediul francez al ultimelor decenii.

Prima etapă, aceea a bibliofililor și defrișărilor, poate fi situată între 1972 și 1980. Plecând de la constatarea că femeile sînt marile uitate ale istoriei, cercetările sînt inițiate ca să umple viduri și lacune, pentru a da o imagine clară a rolurilor și funcțiilor femeilor în cadrul diferitelor culturi și perioade istorice. Producția acestei perioade oscilează între doi poli: mizerabilism ori eroizare. Tendința la eroizare apare în numeroase lucrări despre femei celebre, artiste, feministe, revoltate, versant inversat al unei istorii care le neglijase prea mult. Petele albe ale istoriei încep să se populeze cu o galerie de portrete feminine, numai că nu se știe nimic despre mecanismele care au permis acestor femei să iasă din întuneric.

La celălalt pol, multe cercetări sînt marcate de un anume mizerabilism: predilecția pentru cazuri marginale, sărace, paria conduce la o istorie a femeilor destinate în mod iremediabil nenorocirii. Între femeia rebelă și femeia supusă, etnologii și sociologii studiază femeile obișnuite, dar focalizându-se asupra spațiilor sau meseriilor feminine. Etnologii au recurs la o abordare culturală a sexelor pentru a analiza prezența femeilor în anumite locuri, rolurile și ritualurile care le sînt proprii, identificînd interdicțiile, unii ajungînd la concluzia existenței unei culturi feminine complementare celei a bărbaților. Sociologii analizează meseriile dominante feminine (învățătoare, infirmieră, muncitoare) dar și familia, punînd accent pe sexualitate și maternitate. În ciuda datelor furnizate de asemenea cercetări, făcute mai ales de femei, acestea rămîn descriptive, marcate ades de o lipsă de teoretizare.

Anii '80 inversează tendința precedentă. Este un moment critic, o perioadă de dezlinitare a studiilor asupra femeilor, o perioadă de deconstrucție și de teoretizare. Luînd act de impasul studiilor precedente și stimulați de dezbaterile intelectuale, cercetătorii lasă la o parte femeile, încercînd să articuleze și să teoretizeze raporturile dintre masculin și feminin. Schematic și plecînd de la cîteva exemple, se poate urmări această evoluție tributară în mare măsură abordării deconstructiviste propuse de Jacques Derrida.

Deconstrucția s-a aplicat în primul rînd la viziunea naturalistă a sexelor - arătînd că sexul anatomic nu este un determinant absolut, ci unul contin-

gent. Masculinul și femininul, construcții socio-istorice, circulă independent de sexele biologice. Or, orice ordine socială se bazează pe concepția biologică a sexelor, pe dualismul femeie-natură/bărbat-cultură, care fundamentează inferioritatea mentală și intelectuală a femeilor în numele unei naturi feminine eterne și imuabile, incapabilă să exercite o rațiune teoretică. Din această concepție naturalistă a sexelor decurge fie inferioritatea femeilor, fie dimpotrivă voința de a le înălța la rangul de ființe aparte, superioare. Sexul social nu este deci sex biologic. Această observație esențială, de-acum împărtășită de ansamblul comunității științifice, are efecte și incidențe metodologice și teoretice.

Un prim efect asupra noțiunilor și conceptelor utilizate. Științele sociale au pornit să substituie noțiunilor biologice concepte care integrează dimensiunea socială a sexului: conceptul de gen, de sexuație, de masculin și feminin se substituie noțiunii de sex, sau, în cazul în care acest termen este încă prezent, este vorba de raporturi sociale de sex. În plus, se admite acum

mai că această inegalitate nu înseamnă doar că masculinul domină femininul. Pentru a o statua trebuie să se releve regularitatea, permanența și mai ales ireversibilitatea acestei inegalități. Iar cercetările empirice și teoriile sociologilor și antropologilor arată că în diferite culturi și domenii este vorba mereu de o inegalitate în favoarea bărbaților și în defavoarea femeilor. În acord cu alți antropologi, M. Godelier afirmă că pînă în prezent nu a apărut dovada existenței unor societăți fără dominație masculină. Iar sociologii arată spre exemplu că și azi puterea politică, meseriile importante sînt apanajul bărbaților, constatîndu-se



Deleuze ființa este multisexuată și nu are de-a face cu proprietăți masculine sau feminine deoarece dorința sa este complet liberă. În acest fel, noțiunea "devenire minoritară a femeilor", care nu desemnează concret femeile, ci este o metaforă a minorităților, implică ideea unei ființe umane care în cursul devenirii sale se alimentează de la surse multiple și care refuză viziunea majoritară masculină, singura manieră de a scăpa influenței societății și statului.

Este clar că anii '80 sînt marcați de un efort teoretic intens care a făcut ca vechile viziuni asupra raporturilor dintre sexe să devină caduce și inoperante. Anii '90, dimpotrivă, par să indice o revenire la o anume neutralizare, la o pierdere a interesului pentru cercetările asupra femeilor.

Viața intelectuală franceză este marcată de un reflux al politicului și al ideologiilor. Devine dominantă regula separării politicului de reflecția teoretică. Această atonie favorizează revenirea la ideologia neo-liberală care fecundează noua dreaptă franceză. Și, așa cum s-a văzut, gîndirea critică de stînga a fost cea care a alimentat mișcarea feministă.

Critica rațiunii universale, a marilor sisteme raționale a lăsat cîmp liber reabilitării subiectului, a ființei singulare, ceea ce întărește tendința studiilor asupra femeilor de a se îndrepta către ideologia diferenței și către subiectul-femeie.

Predilecția cercetărilor asupra "scriiturii feminine", asupra "dorinței", asupra individualului în detrimentul colectivului, economicului și lungii durate istorice mărturisesc refluxul și revenirea la ideologia specificității feminine. Nu se mai vorbește de dominație masculină, se produce o îndepărtare de marile tendințe sociale pentru a se studia detaliul, efemerul, imediatetea, adoptînd o concepție "soft" vidată de orice simț critic. Așa cum zicea un cercetător anglo-saxon, cercetarea asupra femeilor în Franța a devenit accidentală, ștersă și destinată claselor mijlocii. Absența acestui spirit critic se face cu atît mai mult simțită cu cît societatea franceză, luînd act de reușitele feminismului, se preocupă discret de temperarea efectelor sale. Jurnalele decretează periodic moartea feminismului și caută din nou s'culpabilizeze femeile care lucrează, desigur indirect, prin efectele negative asupra educației copiilor sau din cauza șomajului. Este oare acesta un efect al studiilor asupra femeilor? Nu, căci și ele resimt din plin contra-lovitura decepției. Să pariem cu toate acestea că jocurile nu sînt încă făcute și că domeniul de cercetare a problematicei feminine va reuși să regăsească un nou suflu.

Traducere și adaptare de  
MAGDA CĂRNECI

ROSE-MARIE LAGRAVE

## CERCETAREA ASUPRA FEMEILOR ÎN FRANȚA (II)

că masculinul și femininul nu pot fi studiate independent unul de celălalt, că punerea lor în relație le dă sens. Lumea concepției substanțialiste trebuie să fie abandonată în favoarea unei lumi de concepție relațională.

Cercetările precedente asupra femeilor sînt anulate de cercetările care articulează raporturile sociale dintre sexe.

Față de pozițiile ontologice ale psihanalizatorilor și anumitor filosofi care văd ființa ca ființă, adică ființa femeie și ființa bărbat, prin prisma diferenței de sex, sociologii și antropologii susțin că nu se poate concepe diferența dintre sexe fără a lua în considerare dominația masculină. Ideologia diferenței decurge de fapt dintr-o contradicție: ea presupune valorizarea existenței unei diferențe, în cazul de față a diferenței sexuale; numai că, fixîndu-se pe această diferență, ea își contrazice propriul program inițial suprimînd orice alte diferențe ce pot exista de-o parte și de alta a acestei dichotomii. Ea nu ține seama de diferențele din interiorul ființei femeie sau al ființei bărbat, cînd de fapt există o multitudine de modalități de a fi femeie sau bărbat. Altfel spus, trebuie puse în relație raporturile sociale dintre sexe și raporturile de clasă pentru a evidenția țesătura multiplă a relațiilor care contextualizează și diferențiază femininul și masculinul. Totuși afirmarea existenței unei pluralități de diferențe la bărbați și la femei nu spune nimic despre natura relației lor.

Or, sociologii și antropologii se străduiesc să demonstreze că această relație este inegalitară deoarece este generată de ordinea socială, construită istoric pe dominația masculină. De unde survine această inegalitate? Dacă relația masculin-feminin este un raport social, atunci este, ca toate raporturile sociale, inegală. Nu-

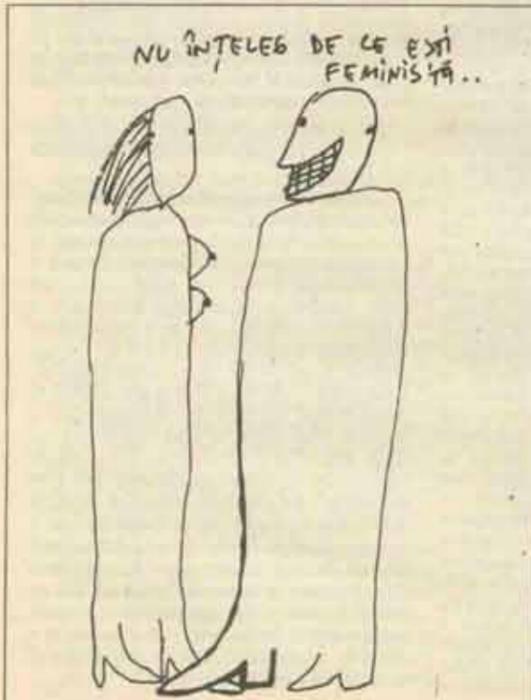
realmente că în ciuda evoluției societăților, o meserie "feminizată" (practicată mai ales de femei) este părăsită în mod sistematic de către bărbați, că diferențele de salarii, la valoare și muncă egale, se fac în favoarea bărbaților, la fel cum serviciile casnice și educația copiilor rămîn apanajul femeilor.

Prin urmare, nu este vorba de o simplă inegalitate, ci de o relație de putere, ce presupune o disimetrie a relației dintre femei și bărbați, care fundamentează din punct de vedere istoric și cultural dominația masculină. Cum arată P. Bourdieu, dominația masculină se manifestă în planul evidentei; se mulțumește să existe, să se afirme și să se exercite în discursuri și practici, ca și cum ar fi de la sine înțeleasă de vreme ce deține toate justificările de ordin biologic și natural, astfel că raporturile de dominație sînt interiorizate și trăite de parcă ar face parte din natura umană. Numai că prioritatea masculinului asupra femininului se impune în mod diferit în anumite culturi considerate primitive ori în societățile industrializate. Dacă în anumite culturi dominația se exercită în primul rînd prin violența fizică (cultul virilității, simțul onoarei și dreptul de posesie a femeilor), în prezent această dominație se manifestă în primul rînd prin intermediul violenței simbolice, care se exercită aparent fără violență și mult mai subtil: onoarea bărbatului este din ce în ce mai mult legată de deținerea unui capital simbolic adăugat capitalului social și dezvoltînd acest capital.

G. Deleuze, în "Philosophie et minorité", nu vorbește despre dominație masculină, ci despre forma hegemonică a conștiinței.

Această formă hegemonică fiind gîndirea masculină, el afirmă că trebuie să se ajungă la o transformare radicală a modului de gîndire pentru a ajunge la o redefinire a conștiinței umane.

Pentru aceasta trebuie depășite opozițiile dintre ființă și ne-ființă, majoritate/minoritate. Femeia nu este ne-ființa iar bărbatul ființa: pentru



ANDREI OIȘTEANU

FRUMOSUL,  
FRUMOASA  
ȘI BESTIA

## ● "Le beau, la belle et la bête"

Față de civilizația "vechii Europe" (cum a numit-o Marija Gimbutas), coordonatele culturale și culturale ale continentului s-au modificat radical în milenii IV-II î.e.n., odată cu invazia valurilor succesive de populații indo-europene. Triburile de călăreți războinici - păstori și vânători - au impus în Europa (dar și în India și Iran) structura patriarhală a familiei, în locul celei matriarhale, cultul Zeului-Tată-Cer (și, ulterior, al Zeului furtunii și al fulgerului), în locul cultului Zeitei-Mamă-Pământ; ele au adus, de asemenea, confrerile masculine, inițierile militare și cultul eroului războinic. În noul context cultural, principalul model mitic este cel al zeului/eroului viril care înfruntă și răpune fiara/monstrul/balaurul. Acesta devine scenariu invariant al majorității "miturilor de întemeiere": de la miturile de întemeiere a cosmosului (mituri cosmogonice), până la cele de întemeiere a unei noi comunități (sat, oraș, stat etc.; vezi legenda întemeierii Moldovei). Chiar și o religie relativ tînă, cum este creștinismul, a adoptat acest arhaic scenariu mitic, adaptându-i propriilor sale necesități; vezi, de exemplu, legenda "sfintului militar" Gheorghe draconotoul. Dar chiar și în urma procesului de resemnificarea creștină a legendei, aceasta a conservat coordonatele arhaice ale mitului și chiar caracterul său de "mit de întemeiere" (de data aceasta, a unei noi biserici și a unei noi comunități creștine). În astfel de legende, rolul femeii este fie complet anulat, fie redus la minim. De regulă, eroina joacă rolul pasiv și ancilar de victimă neajutorată a monstrului; acesta este răpus, în cele din urmă, de marele erou, apărut în scenă ca un deus ex machina (vezi legendele Perseu-Andromeda, Heracles-Hesiona, Sf. Gheorghe draconotoul, balada Iovan Iorgovan etc.). Fecioara se supune, pe rînd, părinților săi, apoi balaurului și, în final, eroului însuși.

Și totuși, în unele cazuri, în formele arhaice ale legendei hagiografice a supraviețuit un episod inedit, lipsit aparent de (mito-)logică: "sfintul militar" trece cîmva în planul secund, eroina fiind cea care, în primă instanță, răpune monstrul pe cale magică, prin "legare". Sf. Gheorghe o roagă pe fecioară "să lege pe bălaur cu brîul său și să-l ducă ca pre un cîine blind în cetate" (Viețile sfinților, Mîn. Neamț, 1834). Abia aici, în "mijlocul cetății", acțiunea magică a eroinei este dubiată de una războinică a eroului, monstrul fiind răpus definitiv. În România, dar și în alte țări europene, acest sub-motiv mitic aparent paradoxal (fecioara legînd balaurul) a supraviețuit mai rar în reprezentările literare (mai expuse involuțiilor și ceva mai des în cele iconografice: în unele miniaturi engleze, sec. XV), picturi (Uccello, 1456), icoane (rusești, bulgărești, românești, sec. XV-XVII), fresce de biserică (cca. 20 în Muntenia și Moldova, inclusiv Voronet), gravuri (Cazanica lui Varlaam, 1643). Același sub-motiv mitic a supraviețuit și în alte manifestări mitico-folclorice românești, și anume în cele cu forme relativ stabile. În unele colinde, fecioara călărește un animal sălbatic cu aspect fabulos ("Cerbul" sau "Bourul negru"), pe care îl domină pe cale magică, descîntîndu-l, dar și țesînd, brodînd sau torcînd. În aceste cazuri, eroul nu numai că nu este protagonistul acțiunii, dar el rămîne "în culise", apărînd doar în amenințarea fetei: el ar interveni "cu suliți" doar dacă sălbăticiunea nu s-ar lăsa fermecată de eroină. În alte

colinde (ca și primele, tot "de față mare"), fecioara răpune "cel pește (sau duh) de mare", legîndu-l cu o plasă ("mreață"), țesută de ea. Din trupul sălbăticiunilor astfel răpuse urmează să se facă nunta și casa (ipostază a "mitului de întemeiere" a unei noi case și familii). Nu este cazul să detaliez aici multiplele aspecte mitologice și simbolice care apar într-un astfel de context; am făcut-o cu un alt prilej (vezi cartea mea Motive și semnificații mito-simbolice, Ed. Minerva, 1989). Aș vrea doar să fac cîteva comentarii (inevitabil schematic) din perspectiva unei antropologii a sexelor.

## ● Patria versus Matria

Este evident faptul că, în cazurile comentate mai sus, prin legarea monstrului de către fecioară este



Sf. Gheorghe omorînd balaurul,  
după Victor Brătulescu.

simbolizat o acțiune cu caracter magic. În românește, ca și în alte limbi indo-europene, "a lega/dezlega" are și sensul de "a ferma/dezferma". Pe de altă parte, gesturile prin care eroina "leagă" monstrul (prin țesere, toarcere etc.) sînt specific feminine. În toate mitologiile lumii, zețele și eroinele legendare sînt cele care inventează și patronează astfel de activități. La aceste argumente se adaugă cele de antropologie lingvistică: vezi înrudirea semantică și fonetică dintre germ. weib (femeie) și germ. weben (a țese) sau engl. web (țesătură), sau dintre engl. wife (nevastă) și engl. to weave (a țese) sau veifa, vejfa, vefinn (a înfășa, a înfășura) în limbile scandinave ș.a.m.d.

Putem spune că, în economia mitului, cuplul zeu-zeiță (erou-eroină) este o re-prezentare, o "în-trupare" a unui cuplu de principii cosmologice complementare (de genul yin și yang, din cosmologia chineză arhaică), decurgînd din bi-sexualitatea (androginia) originară a zeului suprem. Pentru mentalitatea mitică este o polarizare firească, avînd în vedere polarizarea

sexuală a întregii naturi. Rămîne să ne întrebăm de ce aceeași mentalitate a atribuit femeii rolul de a răpune balaurul anume pe cale magică, iar bărbatului, anume pe cale războinică. Este o bi-valorizare simptomatică. Participînd la "misterul (pro)creației", femeia pare a fi mai aptă să intuiească misterul de tip religios și magic, fiind mai aproape de tot ceea ce ține de credință, obiceiuri, superstiții și tradiții. Ea este cea care le transmite copiilor, odată cu și prin limbă. Și nu este întîmplător faptul că limba în care comunicăm, gîndim, visăm și ne rugăm o numim "limba maternă", și nu "paternă". Spunem, în schimb, "patria", și nu "matria"; pentru mentalitatea arhaică și tradițională, pămîntul este sălașul de veci al "taților" (patres), al "stră-moșilor" și, pe de altă parte, el este lucrat (cu unelte tranșante) și apărat (cu arme tranșante) de către bărbat. "Armele" cu care femeia apără patria sînt de cu totul altă natură, dar nu mai puțin esențiale. Ea pare a fi elementul "imobil" și "conservator" (fără sensuri peiorative); ea rămîne legată de "centrul" orizontului spațial, de casă (de "vatra casei"), de familie; ea naște și crește copii; ea menține și transmite tradiția familiei și, implicit, a neamului. Dacă bărbatul era considerat a fi "capul familiei", atunci femeia era "sufletul" ei (în limba contemporană, am putea spune că bărbatul răspundea de hard-ware, iar femeia de soft-ware). Oricum, problema (in)egalității dintre sexe ar trebui reconsiderată. Valorile feminine și cele masculine erau diferite, dar complementare, nu concurențiale. Abia comparîndu-le și măsurîndu-le cu una și aceeași unitate de măsură apare inegalitatea. Folosind o unitate de măsură proprie femeii, bărbatul ar apărea în inferioritate și invers. Și cum, mai ales în epoca modernă, societatea (și mentalitatea) s-a(u) dezvoltat pe structuri, reguli și valori de sorginte masculină și cum "performanțele" au fost măsurate cu unități proprii bărbatului, nu este de mirare că problema "inferiorității" femeii a devenit autentică și acută. Revenind la legendele și miturile comentate mai sus, voi conchide că acțiunea magică a eroinei și cea războinică a eroului sînt la fel de importante și de decisive. Cu alte cuvinte, cele două acțiuni sînt complementare (nici una dintre ele n-ar fi avut sorți de izbîndă fără să fie dublată de cealaltă), fiind egale în valoare absolută, chiar dacă sînt esențial diferite.

Nu cred că soluția problemei constă în afirmarea superiorității femeii față de bărbat (miza feminismului radical), nici în afirmarea identității lor (miza feminismului primitiv), ci, mai degrabă, în afirmarea simultană a alterității și egalității dintre femeie și bărbat. O soluție evasi-utopică, odată ce ea presupune o reformare structurală de proporții a mentalității și societății în care trăim.

## ● În loc de paratrăznet

Într-o formă puțin diferită și mult amplificată, ideile de mai sus au făcut obiectul unei prelegeri ("The Maiden Binding the Monster. A Less Known Motif in the Romanian and European Mythology and Art"), pe care am ținut-o într-una dintre capitalele mișcării feministe internaționale, la Amsterdam, la Academia de Arte Frumoase și la Kunsthistorisch Centrum. Evident, textul meu este mai degrabă un eseu, decît un studiu propriu-zis. Dar mă întreb dacă eseu (cu toate gradele de libertate pe care le oferă) este modalitatea cea mai adecvată de a te apropia de un subiect atât de delicat și de exploziv și dacă o astfel de temă poate fi serios abordată fără o prealabilă și atentă (re)definire a conceptelor cu care se operează și, mai ales, fără o prudentă și nuanțată generalizare a concluziilor. Este sigur că o problemă atât de complexă nu poate fi rezolvată în cîteva pagini și că orice schematizare, generalizare sau aproximare poate fi fatală (mai ales dacă autorul este un bărbat). Pun deci sub zodia relativului gîndurile de mai sus, chiar dacă ele au fost, uneori, tranșant formulate.

OANA ARMEANU

INGINERA - O SPECIE  
PE CALE DE DISPARIȚIE?

Prea puține laturi ale vieții femeilor s-au îmbunătățit după revoluție: cozile sînt mai mici și produsele din magazine mai multe, dar asta mai ales din cauza prețurilor care le fac pe multe inaccesibile. Au rămas însă atîtea altele nemodificate: două norme de muncă - una la serviciu, alta acasă -, copiii, lipsa banilor etc., la care se adaugă una nouă - șomajul.

Din datele pe care le deține Oficiul Forțe de Muncă reiese că, din totalul șomerilor, aproximativ 65 % sînt femei. Femeile sînt primele concediate cînd se fac reduceri de personal și sînt evitate la

angajare. Măsurile speciale (concedii prenatale, concedii postnatale, concedii pentru îngrijirea copiilor bolnavi, pensionare la o vîrstă mai mică decît bărbații etc.) destinate protejării lor devin pînă la urmă handicapuri. Bărbații sînt preferați și pentru că mulți li consideră mai eficienți decît femeile cu aceeași pregătire. Există și locuri unde sînt căutate femeile, dar puține: secretare, vînzătoare, muncitoare în industriile textilă și chimică, laborante etc.

De doi ani, majoritatea absolvenților instituțiilor de învățămînt superior nu

mai primesc repartiții, ceea ce face ca mulți dintre ei, mai ales femei, să accepte posturi sub nivelul lor de pregătire. Este și cazul facultății TCM (cu noua denumire de IMST - Ingineria și Managementul Sistemelor Tehnologice), referitor la care dl. prof. ing. dr. Constantin Ispas, decanul facultății, și dl. prof. ing. dr. Constantin Mineiu, prodecanul facultății, ne-au pus la dispoziție informații semnificative în acest sens.

Conducerea facultății TCM a apelat în fiecare an la relațiile personale pentru a găsi locuri de muncă pentru absolvenți și peste tot li se pune aceeași condiție: să nu fie fete. Dacă pentru cercetare și proiectare uneori erau acceptate femei, pentru lucrul în secție nimeni nu le angaja. Acesta este și unul dintre motivele pentru care tot mai puține fete vin la TCM: pe ansamblul facultății proporția fetelor este de 21 % (670 fete

din 3.184 studenți). În timp ce proporția pentru anul I este de numai 15 % (88 fete din 592 studenți) - pentru învățămîntul de zi. Pentru învățămîntul seral diferențele sînt și mai mari: 25 % pe ansamblul facultății (207 fete din 823 studenți) și numai 6,66 % pentru anul I (o fată din 15 studenți). Unele secții au un procent mai mare de fete, de exemplu secția de inginerie economică are cca. 40 % fete, pentru că le oferă șanse mai mari de integrare profesională după absolvire.

La examenul de stat din 1992, două studente mărturiseau profesorilor lor că știu că nu pot deveni altceva decît vînzătoare de gogoși, dar dacă tot au ajuns pînă în anul V, au decis să termine facultatea. Poate că situația de acum va face trecerea spre o societate în care femeile vor renunța la "inginerie" și-și vor alege meserii mai feminine, e sigur însă că această tranziție nu e posibilă fără sacrificii.

# PARLAMENTARIII DESPRE PROSTITUȚIE

**1** Parlamentul a optat recent pentru înăsprirea pedepselor aplicate prostituției. Care este opinia dumneavoastră referitor la această măsură?

## MARIA MATILDA ȚEȚU (senator PL)

**1** Avînd în vedere proliferarea periculoasă a prostituției - în principal prin bolile ce se pot transmite în societate -, consider că la momentul actual o măsură de sancționare mai aspră este folositoare.

**2** Pentru moment e sigur că, de teama pedepselor, prostituția va scădea. Dar cu siguranță că acest aspect al vieții noastre sociale nu se poate opri numai la pedepse. Vor trebui luate și alte măsuri, după ce vor fi verificate cauzele ce duc la menținerea și creșterea acestui fenomen. Una din cauzele actuale o reprezintă greutatea materiale prin care trecem în această perioadă de tranziție, sărăcia. Multe fete cărora părinții, din lipsă de mijloace bănești, nu le pot oferi o viață mai ușoară se lasă repede tentate de diverse promisiuni.

**3** Cel mai sever Cod penal român a fost în perioada dictaturii totalitare, începînd cu anul 1947, cînd au intervenit arestările tragice în urma cărora și-au pierdut viața sute de mii de oameni. În prezent - chiar acum, în Comisia juridică - au început modificările ce se impun atît în Codul de procedură penală, cît și în Codul penal.

**4** De multe zeci de ani, viața femeilor în România a fost una dintre cele mai grele: muncă la birou sau la uzină, rufe, vase, gătit, copii la școală, cozi la cumpărături, îngrijirea soțului etc. Cînd să mai fi avut timp de alte preocupări?

Pentru a avea o viață politică, o femeie trebuie să aibă disponibilități de timp și dorința de a face politică. Trebuie să aibă certitudinea că își poate sacrifica alte preocupări personale și eventuale dorințe mai superficiale atunci cînd este necesar. Să aibă o sănătate bună, un echilibru nervos, răbdare, să fie altruistă, curajoasă. Pusă în situații dificile, să aibă prezența de spirit necesară reacției ce se impune în acel moment. Să fie amabilă, plăcută, îngrijită, întrucît aspectul exterior este deseori foarte important.

## CORNELIU COPOSU (senator PNTCD)

**1** Înăsprirea pedepselor aplicate prostituției este binevenită. Sînt de acord cu această măsură, mai cu seamă că în ultimul timp fenomenul a luat proporții îngrijorătoare.

**2** Nu cred că prostituția va scădea prin mărirea pedepselor, cred că aici e o chestiune de educație. În special de introducere a religiei în școli. Pînă cînd opinia publică românească de un anumit nivel nu va fi pregătită prin educație religioasă în școli, prin Biserică și prin activitatea societăților civice, pedepsele nu vor diminua fenomenul, pentru că infracționalitatea e dependentă de alți factori decît blîndețea sau asprimea pedepsei. Cel mult o lege mai aspră ar reglementa situația și ar face posibilă detectarea mai ușoară. Poate că legalizarea prostituției ar duce la un control mai eficient.

**3** Cred că nu aveți dreptate că am avea un Cod penal mai sever decît alte țări din Europa. Întîmplarea face că sînt de profesie criminalist. Mai întîi, noi nu avem pedeapsa cu moartea, iar în al doilea rînd, Codul penal prevede o serie de facilități privind executarea pedepselor, suspendarea executării lor și posibilitatea de recuperare a celor condamnați. Deci respectarea severității Codului penal român, comparat

**2** Credeți că amploarea femomenului va scădea prin mărirea pedepselor, sau hotărîrea urmărește un scop propagandistic?

**3** De ce Codul penal român este printre cele mai severe din Europa?

**4** De ce credeți că în România foarte puține femei sînt implicate în viața politică (parlament, guvern, partide politice)? Ce calități i-ar fi necesare unei femei pentru a fi un bun parlamentar?

cu alte legislații din Europa, cred că nu e întemeiată.

**1** E o problemă care mă frîmîntă de multă vreme. Chiar am dat recent două circulare pe linie de partid pentru promovarea femeilor în comitetele de conducere ale organizațiilor noastre pînă la cel mai înalt nivel, pentru că rolul femeii în viața politică și socială e de căpetenie. Noi avem un electorat feminin majoritar - aproximativ 56 % din alegători sînt femei -, de aceea ar fi firesc ca și implicarea femeilor în viața politică să fie mai accentuată. Situația deficitară din acest punct de vedere este justificată printr-o atitudine de reticență a femeilor care, deși pasionate de viața publică și de desfășurarea evenimentelor politice, nu vor să se implice în conducerea acțiunilor politice. Cred că prezența femeilor este nu numai utilă, ci chiar indispensabilă, și că femeia română are absolut toate calitățile care ar îndreptăți-o și chiar ar obliga-o să participe în mod activ la treburile publice. A dovedit calități chiar și în domenii care erau socotite pînă acum ca rezervate exclusiv bărbaților: avem femei specialiste în sudură, în lăcătușerie, în zidărie, ca să mă refer la treburile mai grele, în mașini electronice, de calcul, deci și în domenii care presupun o pregătire deosebită și o finețe mai mare. Eu am speranța că în foarte scurtă vreme femeile vor simți chemarea spre viața politică, ceea ce va fi, fără îndoială, în favoarea progresului nostru, atît pe linie democratică, cît și spirituală.

## VASILE VĂCARU (senator FDSN)

**1** Am o părere bună, mai întîi că prostituția este incriminată de lege și atunci e normal ca tot ceea ce contravine legii să fie corespunzător amendat. Și apoi prostituția ca atare, chit că este cea mai veche meserie din lume, pe mine personal într-un fel mă oripilează, pentru că am trăit un episod prin 1982, cînd am făcut o vizită într-un oraș din Vest și am văzut exhibîndu-se o femeie gravidă, și de atunci efectiv nu suport acest lucru.

**2** Nu cred în scopul propagandistic al unei asemenea hotărîri. Mi-ar place să cred însă că prostituția va scădea prin mărirea pedepselor, după cum mi-ar place să cred că am putea găsi și alte metode care să ducă la scăderea prostituției care acum, după părerea mea, a luat cote îngrijorătoare. Eu sînt un optimist incorrigibil și cred că prostituția se poate stîrpi, pentru că sînt țări în lume unde nu există prostituție, de pildă în Singapore, unde au un standard de viață foarte ridicat și nu au nevoie să apeleze la forma aceasta de a face rost de bani. Și dacă se poate în altă parte, de ce nu s-ar putea și la noi? Și apoi vrem să devenim creștini, și mai ales democrați, iar dacă creștinismul dă ca normă interzicerea prostituției (e una dintre cele zece porunci), probabil că se poate.

**3** Așa să fie? Dacă e așa, mă bucur. Dar, din păcate, trebuie să mă întristez imediat, pentru că nu văd resimțit deloc în viața socială acest fapt. Ba dimpotrivă, după valul de criminalitate și prostituție care există, s-ar părea că este unul dintre cele mai blînde. Iar dacă prostituția a crescut, asta nu e din cauză că sînt prevăzute pedepse mari în Codul penal, ci dimpotrivă, că nu se aplică Codul penal corespunzător.

**4** Nu numai că a fost una și ne-a fost de ajuns, au fost mai multe și ne-au fost de ajuns, pentru că înainte de Elena Ceaușescu

a fost Elena Lupescu și înainte de Elena Lupescu au mai fost alte Elene care au avut o influență nefastă, și probabil că românul s-a săturat de femei. În plus, bietele femei române sînt supuse atîtor necazuri, încît numai de politică nu mai au ele timp.

Unui bun parlamentar nu-i trebuie nici o calitate suplimentară decît aceea de a fi candidat, de a se fi implicat într-o activitate politică și de a fi ajuns în Parlament. Nu văd ce calități suplimentare ar trebui să aibă o femeie. Uneori au chiar un simț suplimentar care le-ar ajuta să fie mai buni parlamentari decît mulți dintre bărbați.

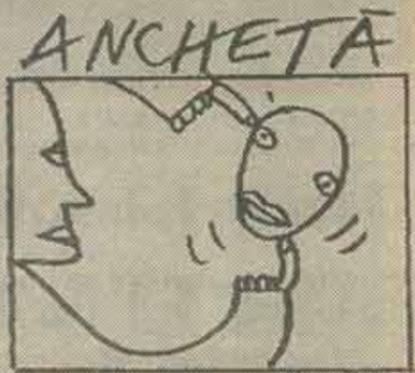
## CAIUS TRAIAN DRAGOMIR (senator FSN)

**1** Cred că orice măsură coercitivă, în absolut orice domeniu care are implicații sociale, nu poate fi lansată decît atunci cînd se iau și măsurile sociale necesare pentru corectarea respectivei anomalii. Nu cred că trebuie lansată o înăsprire a pedepselor acolo unde social nu poți să faci nimic pentru populația dezavantajată. Or, populația care intră în prostituție este dezavantajată din diferite motive, fie materiale, fie de educație, fie de nivel general de corupție. Deci, fără a încerca să diminuezi factorii sociali care duc la o asemenea anomalie, nu ai dreptul să recurgi la coerciție, pentru că creezi o tensiune socială: pe de o parte, condiția socială împinge o anumită parte a populației în direcția respectivă, pe de altă parte tu cauți să o limitezi cu forța. Cred că este cel mai anormal sistem de a încerca să redresezi o disfuncție socială. Este foarte posibil ca atunci cînd aduci corectivele sociale să nu mai fie necesară măsura coercitivă sau să nu mai fie necesară duritatea acelei măsuri. Dacă totuși fenomenele sociale respective se mențin, atunci cele două mijloace pot funcționa în ansamblu.

Nu sînt însă pentru legalizarea prostituției. Sub nici o formă nu pot accepta acest lucru, pentru că, să nu ne înșelăm, prostituția rămîne o anomalie, este unul din fenomenele de alienare umană. A legaliza un fenomen de alienare nu este în nici un fel o soluție.

**2** Cred că duritatea pedepselor prevăzute de codurile penale este în balanță întotdeauna cu nivelul de educație al unei populații. Și nu e vorba de o educație de tip tradițional, ci de o educație umanistă, așa cum se încearcă acum în zonele cele mai civilizate ale Occidentului modern. Întotdeauna este nevoie de pedepse dure acolo unde populația este needucată sau sălbăticită. Cînd obții aceleași efecte cu pedepse mai dure, înseamnă că starea națiunii e departe de a fi cea care e de dorit.

**3** Cred că femeile au fost mai exploatare de comunism decît bărbații. Pînă la un anumit punct au rezistat mai bine, în două moduri: uneori prin conformism și alteori printr-o capacitate de a se sustrage efectului politic direct. Realismul feminin, intuiția, capacitatea de a lua viața printr-o priză directă, printr-un contact vital cu realitatea le-au ajutat să reziste, dar le-au și oboșit. Cred că în momentul în care au scăpat de obligațiile acelea administrative de a participa la viața publică au răsuflet pentru o vreme ușurate. Sper să revină în politică. Fără asta politica românească va fi mutilată. Un studiu făcut la un moment dat asupra populației indochineze arăta că ceva din violența acestei populații asiatice rezultă din lipsa participării femeii la viața publică. Să ne ferească Dumnezeu să evoluăm într-o asemenea direcție.



Pentru a fi un bun parlamentar, o femeie are nevoie doar de calitatea de a privi critic exercițiul parlamentului actual, ca să afle ce nu trebuie să facă atunci și să participe la un viitor parlament.

## RADU CEONTEA (senator independent de Mureș)

**1** S-a modificat limita maximă a pedepsei, limită care cred că se va aplica destul de rar, chiar și în cazuri de recidivă, fiindcă "recidiva" este specificul acestei meserii care cade sub incidența penală. Ceva trebuia făcut, fiindcă fenomenul acesta social - ca urmare a transparenței de acum - a devenit grotesc prin lipsa de "perdea". Avînd în vedere că numai rar se poate constata săvîrșirea în flagrant a faptei, nu cred că se vor aplica prea numeroase pedepse. Frica de lege poate reduce din grotescul despre care m-am exprimat mai înainte.

**2** În toate țările și în toate orînduirile sociale a existat și va exista prostituție. Din păcate, cu cît nivelul de trai este mai scăzut, cu atît aspectul mizerabil al meseriei este mai accentuat. Faptele de acest fel nu cred că vor scădea, dar poate se va accentua prudența și discreția în săvîrșirea lor, ca prim efect al legii.

**3** M-ați invitat la o discuție spontană. Nu am făcut studii comparate în legislația de acest fel, deci nu mă pot pronunța.

**4** Asocierea prostituției cu politica - în ciuda unei judecări folclorice prea cunoscute - nu mă amuză. Explicațiile absențelor feminine din viața politică de la noi ar fi numeroase. Dintre ele, ținînd seama de specificul acestei anchete, propun două:

a) pentru că la noi femeile n-au atins încă performanțele Cicciolinei;  
b) după "cariera" Elenei Ceaușescu, mi se pare normal ca femeile capabile să se jeneză să se infățișeze pe scena politică românească. Dar, după cum se vede, cel puțin în Parlament avem bărbați care se poartă nu numai ca niște femei, ba chiar ca niște soacre (dintre cele obeze, guralive, colerice, rele și chiar cu tulburări grave de comportament).

## EMIL TOCACI (senator PAC)

**1** În ceea ce privește prostituția, chestiunea este foarte delicată. Nu cred că pot da un răspuns tranșant, care să-mi exprime cu adevărat punctul de vedere, de aceea voi încerca o abordare mai complexă a chestiunii. Personal sînt pentru o viață sexuală normală, dar rămîn ostil într-o anumită măsură prostituției, din motive multiple, nu numai morale, filosofice sau sociale. Cu toate acestea, se pare că prostituția a apărut odată cu civilizația și cred că nu va putea fi eliminată vreodată. Și dacă tot nu va putea fi eliminată, sînt gata să o accept, fără să pledez pentru ea, dar sub o formă în care societatea să o controleze. În sensul că, odată instituționalizată, ea ar putea să fie parțial vidată de o serie de riscuri pe care acum le antrenează, atît pentru prostituate, cît și pentru cei care apelează la ele. Este vorba întîi de propagarea unor boli și apoi de exploatarea prostituatelor, care ar putea să fie diminuată pe această cale. Prin urmare cred că ar trebui legiferată prostituția, dar sancționată sever proxenetismul și sancționată și prostituția cînd este practică în afara cadrului legal.

Eu nu m-am pronunțat pentru mărirea pedepsei, pur și simplu m-am abținut. Dar cei care își amintesc ceea ce sînt gata să-mi ridică cu duritate împotriva homosexualității și asta o voi face întotdeauna. Exemplul unor țări care au legiferat homosexualitatea, chiar căsătoriile între partenerii de același sex, nu mi se pare demn de urmat. Aceasta nu e o formă de democrație, ci de degenerare a democrației. Homosexualitatea nu e numai împotriva legilor sociale firești, ci și împotriva naturii, de aceea mi se pare inadmisibil să o acceptăm.

# ANCHETA

Cred că în momentul de față forțele politice din România care doresc cu adevărat asanarea morală ar trebui să acționeze pentru o extremă durificare a sancțiunilor. E adevărat, valul infracțional e generat și de factori economici și psihosociali evidenti, care nu se rezolvă prin sancțiuni, dar nu trebuie să uităm că valul infracțional există și în țări cu o viață economică foarte bună, cu structuri sociale bine cristalizate și o democrație veche. De aceea rămân la părerea mea, și anume că sancțiunea trebuie să fie aspră, mai ales când culpa este evidentă și foarte gravă și când frecvența mare a infracțiunilor amenință însăși structura societății. De aceea cred că pedeapsa capitală nu ar fi trebuit nici un moment eliminată dintr-o Românie care urma să fie convulsivată de transformări majore.

④ Evident, nu am nici o obiecție față de acele femei care vor să participe la viața politică. Observ doar că, prin structura sufletească, femeia este mai puțin predispusă pentru o activitate rece și dură, căci politica cere uneori o anumită răceală vecină cu duritatea. Dacă o femeie reușește să se detașeze de condiția ei de sensibilitate, poate fi un foarte bun om politic, și exemple există. Cred însă că nu este o activitate specifică femeilor. Pot fi acceptate însă acele femei care reprezintă excepții.

### GHEORGHE DUMITRAȘCU (senator FDSN)

①② Sînt un om care respect femeia profund. Din acest punct de vedere am trecut, probabil, între bărbați, drept un prost. În viața mea am întâlnit numai femei care s-au sacrificat, începînd cu mama.

Toate femeile din jurul meu au avut grijă de oameni, s-au lăsat pe ele pentru a-i ajuta pe cei din familie, aproape că au murit trăind pentru familia lor. Respectul meu față de femeie ca ființă este atât de mare, încît mă doare prostituția făcută așa cum se face. Din acest punct de vedere, în nici un caz nu cred că s-a urmărit un scop propagandistic. Nu știu, n-am soluții. Am susținut cîndva ideea unor localuri de așa ceva. E mizerabil, mi-e scîrbă de toată chestia asta, dar e mai bine, sau e mai puțin rău decît raul în care o parte însemnată a copiilor acestui neam s-au aruncat din prostie sau mai știu eu de ce, pentru că nu factorul material este cel dintîi. Și îmi pare rău că altădată ai noștri mureau apărîndu-și copilele care erau luate la Stambul și că au fost atîtea care au preferat să se logodească cu Dunărea decît să ajungă acolo unde ajungeau. Acum n-am auzit de vreo tînară romîncă care să se arunce în Dunăre. Sînt trist. Fetele noastre, frumoasele noastre fete, colindă Europa în calitate de saltele.

③ Nu cunosc îndeajuns de bine Codul penal român, cred însă că este unul dintre cele mai nepuse la punct din Europa. De aceea cred că ar trebui să fie nu mai aspru, ci mai drept, cel puțin în câteva domenii cu care mă izbesc eu: de pildă - așa cum se anunță în primele două întrebări de aici -, cu prostituția și, în al doilea rînd, cu cei care lucrează în domeniul presei și încălcă legile țării, ale omeniei și ale conviețuirii între oameni. Deci eu cred că acest Cod penal român este înfinit mai uman decît legile americane. Din acest punct de vedere este atât de uman, încît este inuman. El ar trebui reactualizat corespunzător gravității situațiilor cu care se confruntă individul și colectivitățile în lumea de azi, pentru că

decumdată se referă la infracțiuni extrem de cumînți în comparație cu cele de azi, care merg chiar pînă la afectarea naturii umane.

④ În condițiile actuale politice este un lucru greu și pentru bărbați. Se pare că aici ar trebui să vină numai niște tăietori de lemne sau niște mineri, care sînt învățați cu munca grea, pentru că efortul necesar depășește efortul pe care îl poate depune o femeie. Familiile noastre, mai ales ale celor din provincie, suferă teribil. Nu puțini dintre noi am fost în pragul unor crize de familie. Nu a unei despărțiri, pentru că sîntem prea bătrîni pentru asta, dar lipsa noastră de

acasă a aruncat toate greutatea asupra soților noastre. Iar dacă mă gîndesc că o femeie ar veni aici, ea ar avea o viață de familie făcută praf. Cred însă că e o scîdere a vieții noastre politice lipsa femeilor din politică. Recunosc că mai întotdeauna am avut un fel de complex în fața femeilor, cred că sînt mai realiste și mai lucide decît noi și au un instinct politic mai deștept decît noi. Eu, de pildă, afirm că sînt complexat în fața unei femei deștepte și nu cred că sînt unul dintre ăia proști.

Opiniile parlamentarilor sînt foarte asemănătoare între ele și de nicăieri nu reiese apartenența politică. Răspunsurile trădează cîteva aspecte definitorii pentru mentalitatea societății românești actuale, aflată încă departe de a accepta libertatea sexuală la care unele țări occidentale au ajuns încă de acum cîteva decenii. Aproape toți recunosc că prostituția nu se poate elimina, dar nici nu o pot accepta ca pe un dat; ar prefera să nu știe sau să facă abstracție de existența ei. Din lipsa unor soluții pentru diminuarea fenomenului, aprobă mărirea pedepselor, deși recunosc că aceasta nu va da rezultate.

Majoritatea senatorilor se declară pentru implicarea femeilor în viața politică, dar de fapt ei nu se pot desprinde de imaginea femeii dedicate familiei, pentru care politica e fie neinteresantă, fie prea grea, fie în afara timpului disponibil.

Încadrarea prostituției și a homosexualității în categoria infracțiunilor e discutabilă, pentru că ele diferă în mod esențial de furt, crimă sau viol. Dacă în cazul celor din urmă cineva încălcă libertatea altcuiva, prostituția și homosexualitatea se caracterizează prin acordul partenerilor. Afiș timp cit nu-i afectează pe cei din jur, pedepsirea lor poate fi privită și ca o încălcare a libertăților omului.

Anchetă realizată de OANA ARMEANU

## MIȘCAREA FEMINISTĂ DIN ROMÂNIA POST-TOTALITARĂ

51 % din populația României o constituie femeile. Cu toate acestea, reprezentarea lor în instituțiile Puterii - parlament sau guvern - este extrem de redusă. Ideea de implicare a femeii în viața politică pare mai degrabă menită să trezească neîncredere sau ironie. Din cifra totală de șomaj, 70 % sînt femei. Mai exact, în decembrie 1992, din 842.599 de șomeri, 506.184 erau femei. Surprinzător, cele mai afectate de șomaj sînt tinerele între 25 și 29 de ani. Pentru mame nu există nici o facilitate reală. Mai mult, în condițiile mult evocatei tranziții, nu puține sînt femeile însărcinate sau lehuze concediate, încălcîndu-se astfel chiar un drept constituțional. Și asta în timp ce ajutorul din partea statului pentru femeile cu mulți copii continuă să fie de 400 lei pentru 3 copii și 500 lei pentru 4 și mai mult de 4 copii. Unde stăm bine, în schimb, este capitolul organizațiilor feministe, al căror număr a ajuns la 40 numai în București. Printre cele mai importante: Asociația Femeilor din România, Liga Națională a Femeilor, Confederația Națională a Femeilor, Uniunea Națională a Femeilor, Asociația Femeilor de Carieră Juridică, Asociația Femeilor cu Diplomă Universitară din România, Asociația Femeilor din presă, artă și afaceri - Ariadna, Asociația Femeilor Manager, Liga Studentelor Democratice, Liga Ortodoxă Română. Majoritatea partidelor au și ele organizații de femei. În țară, în afara filialelor acestor asociații există, în orașele mari mai ales, organizații independente. Numărul mare de organizații feministe se explică prin numeroasele

sciziuni din asociațiile inițiale, dar și prin dorința organizării pe bază de specialitate. Mai grav este faptul că între majoritatea acestor organizații pare să existe o adversitate greu de depășit și destul de inexplicabilă avînd în vedere condiția

de membre. Finanțarea se face pe bază de cotizație, care este de 1 % din salariu. Scopul ei: educația. Împreună cu alte cîteva organizații feministe, încă din mai '92 ANFDUR a propus Parlamentului, recte Comisiei pentru Drepturile Omului, înființarea unui Minister al Femeii. Pînă acum nu s-a primit nici un răspuns, prin urmare d-na dr. Maria Antoaneta Ciocîrncă, președinta Asociației, a luat inițiativa consultării tuturor organizațiilor de femei în scopul înființării unui Forum Consultativ Suprem pentru condiția femeii în România, alcătuit din reprezentantele organizațiilor care sînt de acord cu înființarea

drepturilor ei constituționale și pentru solidaritate între femei.

La etajul trei al fostului Minister al Industriei, de pe Calea Victoriei, își are sediul AFR (Asociația Femeilor Române). Două încăperi înguste, unde, într-un mod precar, se țin și cursuri. Pe ușa camerelor sînt lipite sau desenate anunțuri: angajăm șoferi Taxi, SC Alhambra Star SRL, confecții expoziție cu vizitare, cabinet de reechilibrare bioenergetică. D-na Liliana Pagu, președinta Asociației, fostă soprana la Opera din București, a înființat la începutul lunii ianuarie '90 Frontul Democrat al Femeilor din România, transformat în aprilie '90 în AFR și înscris la tribunal în 26 aprilie '90. La acea dată, AFR avea cca. 10.000 de membre în București și cam 90.000 în țară, după cum ne-a declarat d-na Pagu. În momentul de față, AFR are 28 de filiale și cca. 250.000 de membre în întreaga țară. În aprilie, din AFR s-a desprins Uniunea Națională a Femeilor, care a moștenit și fondurile FDR. AFR este finanțată prin donații, dar mai ales, din cîte am înțeles de la d-na Pagu, prin SC Alhambra Star SRL (a cărei patroană este tot d-na Pagu), din ale cărei beneficii sînt plătite chiria, corespondența și telefonul. La sediul AFR se țin și niște cursuri "de inițiere și perfecționare" pentru șomeri. Pentru tineret, ne spune președinta AFR, s-au organizat cursuri de limbi străine și stenodactilografie.

D-na Pagu este sceptică în privința șanselor de înființare a unui Minister al Femeii, în schimb crede în posibilitatea înființării unui Departament sau Secretariat al Femeilor. "În România sînt mai multe femei decît bărbați și totuși noi nu avem drept la cuvînt în instituțiile politice. În Parlament nu există nici o comisie care să se ocupe și de problemele femeii, ca să nu mai vorbesc de guvern. Drepturile noastre, prevăzute în Constituție, pe de o parte nu sînt cunoscute și pe de altă parte

nu sînt respectate." Ce soluții de remediere a acestor situații propune AFR? "Deschiderea unor birouri de consultanță juridică cu plată redusă în privința cunoașterii legilor de protecție a femeii. Afirmarea femeii în plan politic și social și nu în ultimul rînd unificarea mișcării feministe." Dar această ultimă soluție pare destul de puțin probabilă, adaugă președinta AFR. "Sînt prea multe orgolii" conchide d-na Pagu.

Liga Studentelor Democratice din România a luat ființă în iunie '90. Președinta Ligii este d-na Valentina Zamfirescu. Liga are 10 filiale, din care funcționează numai 6, și are cca. 4.000 de membre. Acțiunile Ligii sînt mai mult de ordin profesional și cultural decît social, din cauza lipsei de fonduri. Liga are membre din toate facultățile. Problemele sînt diferite: absolventele de la Politehnică merg, în mare parte, spre reorientare, din cauza numărului mic de locuri din instituțiile tehnice și din întreprinderi. În schimb, la Universitate, numărul absolvenților nu acoperă locurile libere, în special din provincie. "Cel mai greu de rezolvat sînt însă problemele specifice tinerelor, explică președinta Ligii. Ministerul Sănătății ne privește cu neîncredere, Ministerul Muncii este total neoperant. În afară de ARAS (Asociația Română Anti-SIDA) și SECS, care au colaborat cu noi, restul asociațiilor pe profil medical nu ne-au sprijinit deloc."

Ce-ar trebui să facă aceste organizații feministe pentru a se pune capăt dezechilibrului social despre care vorbesc reprezentantele lor? Poate în primul rînd să adopte o strategie comună. Dar, avînd în vedere că și în rîndul organizațiilor feministe din România domină amatorismul, interesul personal sau de grup, este destul de puțin probabil ca două sau trei organizații să reușească să unifice în jurul lor această mișcare. Cel puțin pe termen scurt.

RALUCA STROE-BRUMARIU



actuală a femeii în România și scopurile în mare parte comune. ANFDUR (Asociația Națională a Femeilor cu Diplomă Universitară din România) s-a înființat în octombrie 1990, la apelul unor organizații feministe din Franța. În mai '91 organizează deja la București o întâlnire cu participare internațională, întâlnire la care sînt prezente delegații din 27 de țări. Asociația are filiale în nouă orașe și aproximativ 300

acestui organism, urmînd ca la o ședință ulterioară să fie invitați și parlamentari care să prezinte apoi în Parlament problemele cele mai grave privind condiția femeii în România. Soluția cea mai urgentă, în opinia d-nei Ciocîrncă, este însă "conștientizarea situației anormale a femeii la ora actuală. Femeia trebuie să fie conștientă de rolul ei social și să se zbată pentru menținerea

**Centrul Independent de Studii Sociale și Sondaje – CIS**



**PAVEL CÂMPEANU**  
**DECEMBRIE 1989–**  
**DECEMBRIE 1992**  
**O RETROSPECTIVĂ**  
**PENTRU TOȚI (III)**

**● Reverberațiile revoluției**

Mai presus de satisfacții și deziluzii, ultimii trei ani au schimbat profund societatea românească. Cele mai evidente dintre aceste schimbări s-au petrecut în legislație și în organizarea instituțiilor centrale. În ce măsură schimbările inerente destalinizării au depășit aria centrului, propagându-se în teritoriu și în viața personală a locuitorilor lui?

Sondajul CIS a încercat să detecteze prezența sau absența unor astfel de reverberații la ambele nivele menționate.

**1. În viața publică locală**

Singura problemă atacată din acest unghi a fost cea a continuității/discontinuității unor actori proeminenți ai vieții publice locale. Întrebarea era dacă funcții publice importante sînt deținute de persoane care sub dictatură ocupaseră în viața locală pozițiile-cheie: secretar al PCR, comandant al Securității, primar (prim-vicepreședinte al Consiliului Popular local). Iată răspunsurile (în %):

	Da	Nu	Nu știu
Fostul secretar local PCR	6	50	35
Fostul primar	14	59	26
Fostul comandant al Securității	5	45	43

Conform acestor informații, de cele mai multe ori oamenii din triada care stăpînea localitățile țării nu au în prezent funcții publice importante. Discontinuitatea pe care a provocat-o revoluția la acest nivel, deși parțială, reprezintă un fenomen salutar, o dovadă a faptului că transformările afectează tesuturile intime ale societății. Aceasta înseamnă că în majoritatea cazurilor instituirea democrației la scară locală nu este lăsată pe mâna slujbaşilor dictaturii.

Totuși cifrele nu sînt liniștitoare. Cele din prima coloană verticală arată că, pe ansamblu, un sfert dintre respectivii ierarhi locali ai dictaturii continuă să ocupe și acum funcții publice. Logica ambiguă a tranziției, ca îngemănare între discontinuitate și continuitate, operează și la acest nivel.

**2. În viața privată**

Comparată cu vremuri de relativă stabilitate, tranziția este o perioadă caracterizată prin profunzimea și viteza schimbărilor în societate. Ceea ce se modifică nu mai este modul de funcționare a structurilor existente, ci înseși aceste structuri: schimbarea tinde să devină transformare; viteza modificărilor se precipită; schimbarea tinde să devină instabilitate. Ce se întâmplă cu viața personală a membrilor unei societăți aflate într-un asemenea regim de schimbare?

Sondajul CIS și-a propus să afle dacă cei trei ani scurși din decembrie 1989 încoace au adus schimbări semnificative în viața privată a subiecților incluși în eșantion. Palierele urmărite au fost: ocupația, locul de muncă, locuința și configurația familiei nucleare. Proportțiile celor care indică schimbări semnificative intervenite în aceste zone sînt (în %):

Ocupația	31
Locul de muncă	37
Locuința	9
Structura familiei	13

Tranziția are, din acest punct de vedere, efectele cele mai puternice asupra integrării oamenilor în procesul productiv (aproape două cincimi declară că și-au schimbat locul de muncă) și asupra profilului profesional (aproape o treime susțin că și-au schimbat ocupația). Deși lipsesc termeni de comparație credibili, pentru o perioadă de numai trei ani cifrele de mai sus par considerabile. Ele scot la iveală dimensiunile unei conexiuni previzibile: dezafectarea procesului

productiv se asociază cu dezafectarea producătorilor.

Mult mai rezistente la schimbările ambianței se arată situația locativă și situația familială. Printre principalii factori ai acestei relative continuități s-ar putea găsi, în primul caz, criza din domeniul imobiliar, inclusiv construcțiile, iar în al doilea tradiția retragerii în celula familială, tradiție căreia regimul trecut i-a imprimat o vigoare specială.

**● Ambianța internațională**

Pe parcursul acestor trei ani, societatea românească s-a schimbat odată cu lumea care o înconjoară. Afectați direct de frământările interne, riscăm să subevaluăm uriașele prefaceri intervenite în relațiile internaționale, prefaceri ale căror consecințe pentru România se vor clarifica numai cu trecerea timpului. Sondajul CIS a selectat șase dintre evenimentele externe capitale ale respectivului interval și le-a cerut intervievaților să le indice pe cele mai importante (primele trei). Iată cele șase evenimente în ordinea din chestionar și proporțiile subiecților care le consideră de primă importanță (în %):

Războiul din Golf	34
Reunificarea Germaniei	52
Prăbușirea URSS	69,5
Destrămarea Iugoslaviei și războiul între unele din fostele republici	29
Alegera unui nou președinte al SUA	23,5
Independența Moldovei	54
Nu știu	5

Adiționarea acestor procente dezvăluie că subiecții nu au folosit decât parțial – într-o proporție de circa 5/6 – posibilitățile de a evalua evenimentele menționate. Această reținere s-ar putea datora și unei insuficiente familiarizări cu viața internațională. Importanța maximă este atribuită prăbușirii URSS, căreia îi urmează la o distanță apreciabilă independența Moldovei și reunificarea Germaniei. Este o ierarhie cel puțin plauzibilă, semnalînd o reprezentare validă a modului în care se transformă lumea contemporană. Principala lacună a acestei reprezentări ar putea-o constitui relativa subevaluare a tragediei din fosta Iugoslavie.

**● Evenimente interne**

Lista de mai sus este, evident, amenabilă. Cu mult mai dificilă s-a dovedit însă selectarea evenimentelor interne, susceptibile să alcătuiască împreună o schiță plauzibilă a istoriei evenimentiale străbătută de societatea românească în acest interval. În cele din urmă au fost reținute 16 evenimente considerate din acest punct de vedere revelatoare. Intervievații urmau să indice pentru fiecare dintre aceste evenimente dacă a acționat mai curînd în folosul, sau mai curînd în dauna evoluției generale a țării. Puși în fața acestei alternative dihotomice, intervievații au reacționat atribuînd tuturor celor 16 evenimente ambele caracteristici, atât pozitive cît și negative.

Aceste evaluări contrastante indică gradul de neomogenitate a imaginii asupra evenimentelor avute în vedere. Neomogenitatea va fi cu atît mai mare cu cît mai apropiate vor fi între ele proporțiile evaluărilor pozitive de cele negative, și viceversa. Convergența cea mai pronunțată se manifestă față de violențele de la Tirgu-Mureș: evaluări negative 88 %, pozitive 2,5 %, diferența = -86 %, iar diferențierea cea mai puternică față de hotărîrea FSN de a participa la ale-

gerile din 20 mai 1990: judecări pozitive 44 %, negative 36 %, diferența = +8 %.

Folosind acest mod elementar de calcul, s-a ajuns la două clase de evenimente: cele cu balanță pozitivă, la care judecățile favorabile sînt mai numeroase decît cele defavorabile – în total 9 –, și cele cu balanță negativă, la care judecățile nefavorabile le depășesc pe cele favorabile – în total 7. Din acest relativ echilibru se poate deduce că selecția celor 16 evenimente nu i-a împins pe intervievați spre o retrospectivă unilaterală – excesiv pozitivă ori excesiv negativă – a perioadei în cauză.

Iată cele două categorii de evenimente și balanțele respective, cărora li se adaugă răspunsurile "Nu știu" (în %):

**I. Evenimente cu balanță pozitivă**

Evenimentul	Balanță "+"	Nu știu
1. Alegerile din 20 mai 1990	62	15
2. Formarea FSN în decembrie 1989 ca putere de stat	47	18
3. Formarea guvernului Stoilgan	42	20
4. Procesele unor foști conducători ai PCR	35,5	29
5. Realegerea președintelui Iliescu	27	15
6. Constituirea primului guvern P. Roman	20,5	18
7. Demiterea guvernului P. Roman în septembrie 1991	20	26
8. Evacuarea de către Poliție a Pieței Universității (13 iunie 1990)	17	17
9. Hotărîrea FSN de a candida la alegerile din 20 mai 1990	8	20,5

**II. Evenimente cu balanță negativă**

Evenimentul	Balanță "-"	Nu știu
1. Ciocnirile de la Tg.-Mureș	86	9
2. Incendierea unor clădiri publice în 13 iunie 1990	81,5	9
3. Prima venire a minerilor în Capitală (iunie 1990)	65	11
4. A doua venire a minerilor în Capitală (septembrie 1991)	62	12
5. Reducerea subvențiilor de stat pentru unele produse de consum	49	14
6. Grevele ferarilor și ale altor categorii de salariați	39,5	18
7. Manifestația din Piața Universității București	34	16

Ansamblul acestor procentaje prezintă câteva caracteristici demne de atenție:

1. Toate cele 9 evenimente cu balanță pozitivă reprezintă acțiuni ale puterii (cu o excepție), nici unul dintre evenimentele cu balanță negativă nu reprezintă acțiuni ale puterii. Excepția: reducerea subvențiilor de stat la unele prețuri.

2. Procentajul mediu al balanțelor pozitive este de aproximativ 30 %, iar al celor negative de 45 %. Diferența, consistentă, vădește un impact mai puternic al evenimentelor percepute ca defavorabile, sau/și mai multă coerență în perceperea lor.

3. Procentajul mediu al abținerilor de la asemenea judecări – cei care nu răspund, ori răspund "Nu știu" – este de 20 % pentru evenimentele cu balanță pozitivă față de numai 12,5 % pentru cele cu balanță negativă. În reprezentarea opiniei publice, tranziția pare să producă evenimente dăunătoare mai importante și mai pregnante decît cele folositoare. Pentru perioada vizată, această reprezentare pare de altfel să posede valențe ale unui diagnostic adecvat: în toate țările implicate, progresele efective spre democrație și spre reforma economiei au antrenat deocamdată deteriorarea îngrijorătoare a ordinii publice și a nivelului de trai al populației.

4. Dintre evenimentele cu balanță pozitivă, trei sînt de natură electorală – cele care în tabelul de mai sus poartă numerele 1, 5 și 9, iar altele trei de natură guvernamentală – cele cu numerele 3, 6 și 7.

5. Apreciată pozitiv de 56 % dintre intervievați și negativ de 29 %, realegerea d-lui Iliescu în octombrie 1992 realizează un sold pozitiv de +27 %. Proporția celor care se declară satisfăcuți de

victoria candidatului FSDN este mai mică decît proporția celor care i-au dat votul în al doilea tur de scrutin.

6. Atît instalarea cît și demiterea cabinetului Petre Roman sînt apreciate preponderent ca evenimente pozitive, și chiar cu balanțe egale: +20 % fiecare. Această simetrie dă o măsură a eroziunii pe care a suferit-o încrederea publică față de fostul premier în intervalul dintre prima sa numire și înlăturarea sa forțată de către Președinție, sub presiunea minerilor. După cum rezultă din cifrele de mai sus, ilegalitatea acestei decizii este departe de a-i fi stîrbit popularitatea.

7. După un an de guvernare în cursul căruia condițiile de trai s-au degradat simțitor pentru majoritatea populației,

formarea cabinetului Stoilgan continuă să fie apreciată ca unul dintre evenimentele cele mai satisfăcătoare ale perioadei. Carisma actorului pare să compenseze neîmplinirile acțiunii lui.

8. Hotărîrea FSN de a participa ca formațiune politică în alegerile din 20 mai 1990 obține balanță pozitivă cea mai coborîtă. Opinia publică nu dă acestei hotărîri o evaluare retrospectivă moderată, așa cum se pare, ci una contradictorie, așa cum se va vedea din unele cifre care vor urma.

9. Cu prilejul sondajelor anterioare care au abordat-o, tema "Procesul comunismului" a fost întîmpinată cu un interes scăzut. Dimpotrivă, în retrospectiva discutată, judecarea și condamnarea unor foști conducători ai PCR deține o balanță pozitivă remarcabilă. Principala caracteristică a reacției față de acest eveniment este însă indecizia: aproape o treime dintre subiecți declară că nu știu în ce fel să evalueze această măsură.

10. Evacuarea Pieței Universității de către Poliție la ordinul guvernului Roman intrunește un sold pozitiv moderat – totuși pozitiv. Desigur, populația nu a putut vedea pe micile ecrane brutalitatea cu care s-a executat această operație – în fapt prima tentativă post-revoluționară la nivel guvernamental de folosire a mijloacelor represive. Probabil că evaluarea precumpănitor pozitivă a acestui episod nu are în vedere apelul la represiune, cît mai ales restabilirea ordinii publice și autorității instituțiilor menite să vegheze asupra ei.

11. Perceperea prioritară a manifestației din Piața Universității ca o încălcare a ordinii publice nu este sugerată numai de aprecierea precumpănitor pozitivă a evacuării ei, dar și de balanța negativă cu care se soldează evacuarea manifestației propriu-zise. Forțele opoziției continuă astfel să elogieze o acțiune pe care majoritatea populației (59 %) nu încetează să o dezavueze nici după aproape trei ani. Din punctul de vedere al inițiatorilor ei, manifestația din Piața Universității era îndreptată contra puterii – din punctul de vedere al majorității populației, contra ordinii sociale. Piața Universității rămîne astfel unul dintre momentele neclarificate care stînjenesc dialogul opoziției politice cu majoritatea.

12. Mai mult decît jumătate dintre evenimentele cu balanță negativă se referă la acte de violență ilegală. În ierarhia respectivă, ele dețin primele patru ranguri, cu soldurile negative de mai ridicare, constant majoritare, și în același timp cu cotele cele mai scăzute de indecizie ("Nu știu"). În memoria eșantionului observat, filmul celor trei ani – în decupajul propus de acest sondaj – este dominat de episoade nefavorabile, printre care întîietatea categorică revine unor acte de violență colectivă, ilegală.

13. Dezaprobarea cea mai energică este stîrnită de violențele inter-etnice de la Tirgu-Mureș. Trecerea timpului nu a diminuat, ci a accentuat atitudinea de respingere a acestui tip de violențe – ceea ce reiese din compararea cu rezultatele sondajelor întreprinse în primăvara lui 1990. Pe parcursul celor trei ani s-au dezvoltat astfel două tendințe incongruente:

NICOLAE BALOTĂ

# NEGOIȚESCU SUB SEMNUL LUI NARCIS

Am în fața mea tomul cenușiu, ca o placă groasă de ardezie, purtând — cu litere negre — numele lui Ion Negoițescu și titlul "Istoria literaturii române I". E doar prima parte din corpusul pe care criticul se străduia să-l constituie, din acel corp mai larg, mai vast, mai bogat structurat pe care, cu imperioasă voință a creatorului, voia să îl atribuie literelor române.

Un corp. Nu era el, Nego, un obsedat al corporalității?

Îmi amintesc (cu cită claritate a inimii!) acea dublă epifanie, apariția concomitentă și îndoită a Poeziei și a Jocului, sub chipul celor doi — Radu Stanca și Ion Negoițescu — care m-au abordat într-o după-amiază de toamnă, azi îndepărtată, pe "corso"-ul sibian. Erau cu câțiva ani mai în vârstă decât mine, ceea ce le conferea un ascendent de care uzau cu dezinvoltură. Ieșiseră pe "corso" — cum îmi spuneau și cum aveam să aud de atâtea ori din gura lui Nego — pentru a se "arăta", pentru a fi "văzuți". Era epoca ludică în care Radu clama: "Sunt cel mai frumos din orașul acesta". Nu lipsea ostentația, un anume exhibiționism estetic din plăcerea aceasta de a apărea, de a se revedea, a celor din Cercul Literar sibian.

Dacă Radu Stanca, dandy al lumii transilvane, a cărui viață — conform definiției pe care Baudelaire o dă acestui tip uman — se desfășoară ca în fața unei oglinzi, dacă poetul și omul de teatru, ce nu-și părăsea nicicând universul de măști și sechime, își satisfăcea pofta de a se "arăta" regizînd în poemele ca și în piesele sale de teatru reprezentații lirice care evoluau între patos și ironie, Negoițescu păstra altfel, în tenebrele anilor care au urmat după ecloziunea sibiană, acea pornire spre arătarea de sine, legată de ceea ce numeam obsesia corporalului.

Cînd, mai tîrziu, ne-am împărțășit amintirile celor trăite în închisoare (unde nu avusesem prilejul,

din păcate, să ne întâlnim decît pentru cîteva clipe sub bolta Jilavei), m-a uimit relatîndu-mi o experiență pe care o făcusem și eu, în lunga mea detenție, de nenumărate ori, dar pe care n-o trăisem nicicum în felul său cu totul particular. Îmi mărturisea că, în celula de la Malmaison, ochiul gardianului lipit de vizetă, acel ochi amenințător ce pretindea să te despoaie de umanitatea ta, reducîndu-te la statutul animalului în cușcă sau la acela al unui obiect neînșufleț, ochiul care-ți reamintea iarăși și iarăși răpirea libertății, îl umplea pe el, pe Nego, de o secretă voluptate. Îndrăgise de-a dreptul ochii aceia nemiloși, scrutători, livrîndu-și corpul, bietul corp rînit, umilit, privirii care-l înrozea.

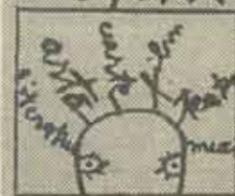
Desigur, plăcerea încercată de Nego în asemenea momente (dacă plăcere va fi fost) nu era lipsită de o undă de masochism. Dar mai degrabă decît asemenea delectări, altele mai fertile erau asociate cu dorința sa de a se face văzut și cu obsesia profundă din care pornea aceasta.

Aș așeza făptura ca și opera lui Negoițescu sub semnul tutelat al mitului lui Narcis.

Să ni-l amintim. Orbecînd prin universul opac al lucrurilor care primeau lumina fără să o răsfrîngă, Narcis a dat peste luciul lacului ațipit între trestii. Și cel care, pînă atunci, a văzut într-o lume oarbă doar pupila tulbură a fiarei privindu-l, s-a descoperit pe sine în ochiul limpede al apei. Era el însuși, acolo, în oglinda cea neagră, și nu era el. La întîlnirea în lumină a ochiului cu întunecata oglindă s-a ivit chipul. Clipa de epocală descoperire. De acum, omul care s-a văzut pe sine se va recunoaște mereu pe sine, nu se va mai putea uita. Prin chipul abia întrezărit în

undă, Narcis devenea conștient de sine și, printre altele, de un dar al închipuirii. Astfel, chiar închizînd ochii, în luciul dinăuntru, ca prin abur, chipul prindea ființă în închipuire. Narcis se descoperea pe sine, răsfrînt în sine. Și se prindea în joc cu dublul său. Joc cu o umbră care își cerea intruchiparea.

## CULTURĂ



Narcisismul a magnetizat imaginarul scriitorului Negoițescu punîndu-și dintru început amprenta pe scrisul său. Viziunea, sau mai degrabă viziunile sale critice sunt toate proiecții ale unui eu delectabil. Mai profund, încă, descoperirile sale critice sunt revelații ale unor "corpuri" cuvîntătoare. Mi-l amintesc exultînd, în mînă cu corpusul masiv al postumelor liricii eminesciene, editate de Perpessiciu. Firește, erau acolo numeroase texte demult cunoscute de noi. Dar plenitudinea, ca de corp glorios, ascuns atunci, ocultat de critica maioreșciană, refulat, condamnat de autocritica estetică conștientă a Poetului, a poemelor din laboratorul tainic, îl extazia pe prietenul meu. Avea viziunea unui alt Eminescu, al celui "plutonice", viziune în care și proiecta unele din propriile-i ascuțituri.

Nimic mai greșit decît a identifica narcisismul lui Negoițescu cu vreun impresionism critic oserecare. În ultimul capitol al Istoriei literaturii române, capitol închinat lui Eugen Ionescu, citim: "ești critic literar, așa cum unele personaje dostoevskiene sunt -cinovnici-". Glazura umoristic-ironică de pe multe din spusele lui Nego acoperă adesea o substanță densă cu straturi și substraturi. Și-a oficiat critica cu o seriozitate, o gravitate pe care am putea să o asemănăm cu aceea a unor -cinovnici-, dacă n-ar fi fost umoarea sa jucăușă și mai ales proiecția narcisistă ce făcea din oficiul criticii sale contrarul extrem al unei slujbe rutinieră.

Cartea aceasta, ce poartă ca o lespede funerară numele lui I. Negoițescu, este într-adevăr o operă de exil. Dar aceasta nu numai pentru că a fost scrisă în bună parte departe de țara celui ce a scris-o, ci pentru că poartă înscrisă în ea utopia unei literaturi, conjugată cu istoria ei. Nu altfel decît autorul ei, pierdut în contemplarea unei imagini ce se depărta de el pe măsură ce se apropia de ea.

## SONDAJ DE OPINIE

una către creșterea influenței electorale a purtătorilor animozității inter-etnice și cealaltă către creșterea resentimentului popular față de violențele inter-etnice, indiferent cine ar fi protagoniștii lor.

14. Violența în general și violența inter-etnică în particular sînt judecate mult mai aspru decît reducerea subvențiilor de stat la unele bunuri de consum, deși această ultimă măsură a avut efecte deplorabile asupra nivelului de trai al populației. Evaluarea intrinsecă a acestei măsuri rămîne însă categoric negativă, aprobată

de 19 %, dezaprobată de 68 %, cu o balanță de -49 %. Aceste cifre exprimă rezistența majorității populației față de unele schimbări pe care le reclamă reforma economiei.

15. Un alt exemplu semnificativ de respingere a violenței este cel al minerilor. Brutalitatea exercitată de aceștia în iunie 1990 împotriva locuitorilor Capitalei, în apărarea puterii, sînt reprobate în aceeași măsură: -65 %, ca și atacul violent din septembrie 1991 împotriva puterii (atac salutat cu ovaiji de unii participanți la Congresul PNȚCD): -62 %. Spre deosebire de unele formațiuni politice și de unii dintre liderii lor, pentru opinia publică nu pare să existe scop care să justifice folosirea violenței ilegale.

16. În sfîrșit, dezaprobarea recurgerii la greve este o atitudine constantă a opiniei noastre publice, redescoperită ori de cîte ori acest tip de acțiune sindicală a fost pus în discuție. De altfel, mult mai elocvent decît în sondaje, această atitudine s-a manifestat în vara-toamna anului trecut, cînd foștii conducători ai grevei CFR au declarat greva foamei. În pofida dramatismului și puternicului său răsunset, respectiva acțiune nu a declanșat nici un gest notabil de solidarizare. Conducătorii grevei au fost abandonați de greviști. Din punctul de vedere al liderilor sindicali, greva se dovedește un mod de acțiune cu două tășuri. Impopularitatea sa și riscurile pe care le comportă ar putea stimula circumspecția liderilor sindicali în momentele de tensiune susceptibile să se producă în lunile următoare.

### ● Filmul evenimentelor — variațiuni

Sondajul a pornit de la prezumția că diferite categorii ale populației evaluează în moduri diferite unele dintre evenimentele consemnate, ajungînd astfel la viziuni distincte asupra istoriei evenimentelor a acestor trei ani. Diferențele luate în considerare sînt cele dintre participanți și neparticipanți la revoluția din decembrie 1989, dintre cei care văd în acest moment de cotitură o revoluție, un complot intern sau un complot extern, în sfîrșit, între cei care în alegerile parlamentare din septembrie 1992 au votat pentru FDSN și cei care au votat pentru Convenția Democratică din România.

### 1. Participanți și neparticipanți la revoluție

La nivelul cel mai general — cel al semnelor —, tendința principală este spre convergență: ambele categorii formează balanțe de același semn, "+" sau "-", pentru toate evenimentele, cu o excepție: hotărîrea FSN de a lua parte la alegerile din mai 1990. Acestui eveniment, participanții la revoluție îi atribuie o semnificație preponderent negativă, -10, iar neparticipanții una precumpănitor pozitivă, +13.

În limitele determinate de acest set de evenimente, decizia FSN din ianuarie 1990 de a-și dubla identitatea de putere de stat cu cea de competitor electoral apare ca principalul generator al unei divergențe care va depăși acest cadru, dezvoltîndu-se și stabilizîndu-se sub formă de conflict politic central. Mai departe de aspectele sale imediate, conflictul opune o putere care tinde să se permanentizeze unui curent politic pentru care democrația și alternativa sînt inseparabile. Din acest punct de vedere, în alegerile din toamna lui 1992 tendința spre permanentizarea puterii a obținut un dublu avantaj: președintele în exercițiu a fost reales, iar guvernarea se desfășoară sub controlul unei ramuri a aceluiași FSN.

Prin urmare, evaluarea evenimentelor în cauză de către cele două grupări nu se deosebește prin orientarea ei, ci prin gradul de intensitate înăuntrul aceleiași orientări, grad exprimat prin amplitudinea balanței. Iată, pentru exemplificare, comparația dintre evaluarea a două evenimente de către participanți și de către neparticipanți la acțiunile revoluționare din decembrie 1989 (în %):

Evenimentul	Evaluarea				Diferența între diferențe
	Participanți		Neparticipanți		
Manifestația din Piața Universității	+ 33	- 55	+ 22	- 60	- 38
Evacuarea Pieței Universității de către poliție	+ 44	- 40	+ 4	- 52	+ 22

Ambele grupuri de subiecți formează balanțe negative pentru primul eveniment și pozitive pentru al doilea. Gradul de intensitate al acestei orientări comune, consemnat în coloana "Diferența", este însă inegal — în ambele cazuri mai ridicat la gruparea neparticipanților. La fel cu neparticipanții, dar în proporții mai reduse decît ei, participanții la revoluție evaluează manifestarea din Piața Universității cu precădere ca pe un eveniment negativ, iar dispariția ei de către poliție în mod preponderent ca pozitivă.

Cu cît mai mică este diferența dintre balanțe, cu atît mai omogenă este evaluarea respectivului eveniment de către cele două grupări — și viceversa. Evenimentele în raport cu care evaluarea participanților și a neparticipanților se apropie cel mai mult sînt:

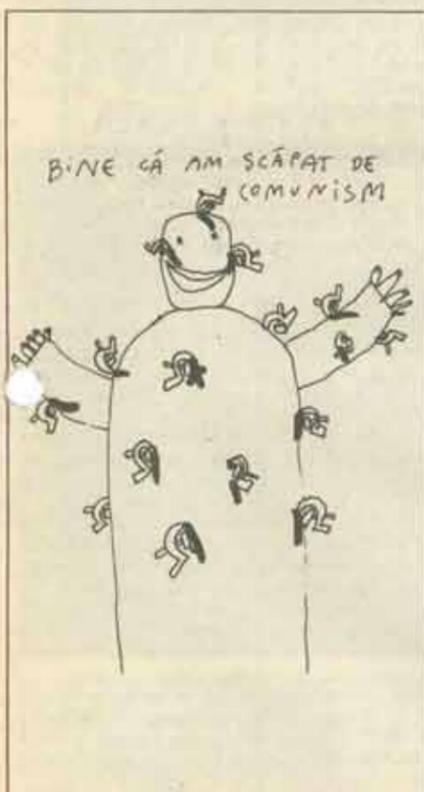
Evenimentul	Diferența între balanțe
Ciocnirile de la Tirgu-Mures	- 3
Prima descindere a minerilor în București	- 2
Judecarea și condamnarea unor foști conducători ai PCR	+ 2

Delimitările cele mai categorice sînt suscitete de următoarele evenimente:

Evenimentul	Diferența între balanțe
Alegerile din 20 mai 1990	+ 27
Realegera d-lui Iliescu în 1992	+ 24
Reducerea subvențiilor de stat	- 21

Delimitările cele mai ferme între opinii sînt produse în primul rînd de evenimentele care au determinat delimitările cele mai ferme între comportamente electorale — cele două alegeri.

În încheiere la acest punct, încă două precizări. Una: toate diferențele consemnate mai sus, indiferent de semn, s-au format în favoarea neparticipanților. Cealaltă: pentru toate cele 16 evenimente, proporția indecizilor este mai ridicată în gruparea neparticipanților decît în a participanților.



# RUSIA - O SĂPTĂMÎNĂ CARE PĂREA SĂ SCHIMBE LUMEA



Duminică 21 martie, Congresul Deputaților Poporului din Rusia s-a întrunit în sesiune de urgență pentru a examina situația politică, agravată ca urmare a unui mesaj televizat al președintelui Elțin, mesaj transmis în ziua anterioară. Reacția lui Elțin a fost așteptată cu încordare, ținând cont de lovitura pe care o primise cu o săptămână înainte la Congresul al VIII-lea al deputaților.

În discursul său, rubicondul președinte rus a apreciat în expresii dure cele întâmplate la Congres, numindu-l "repetiție generală a revanșei fostei nomenclaturi de partid" și afirmând că "Congresul VIII a permis conducerii Sovietului Suprem să dea semnalul de declanșare a unei lovituri de stat anticonstituționale". În continuare, Elțin și-a luat prin surprindere adversarii printr-o ieșire neașteptată: "Am semnat un decret privind măsurile speciale de guvernare până la depășirea crizei de putere. În conformitate cu acest decret, pe 25 aprilie 1993 va avea loc un scrutin pentru acordarea votului de încredere față de președintele și vicepreședintele Federației Ruse. Concomitent, se va supune la vot proiectul noii Constituții și proiectul legii privind alegerile pentru Parlamentul federal. Până la noile alegeri, Congresul și Sovietul Suprem nu vor fi dizolvate, activitatea acestora va continua. În calitate de comandant suprem, am dat ordin Ministerului Apărării să nu permită folosirea armatei în scopuri politice".

În esență, cuvintele președintelui Elțin rezumă actualul conflict de interese politice din Rusia. Pe de o parte, puterea legislativă - Sovietul Suprem, al cărui membri se aleg, prin rotație, din Congresul Deputaților Poporului -, pe de altă parte puterile executive - președinția și aparatul guvernamental. Transpus în limbaj politologic, conflictul se reduce la confruntarea dintre conservatori (majoritatea parlamentară, condusă de președintele Parlamentului, Ruslan Hasbulatov, și alcătuit din comunisti, naționaliști și centristi) și reformiști - adică Elțin, guvernul și o minoritate parlamentară. Cumplit pentru Rusia este că cele două puteri funcționează în paralel, sabotându-se, amenințându-se și învinuindu-se reciproc. Majoritatea parlamentară intenționează, în special, să încetinească ritmul reformei economice, mai ales prin încercarea de revocare a împuternicirilor extraordinare cu care Parlamentul l-a investit pe președintele Elțin. Totodată, în numele vechiului statut de supraputere al Rusiei, este refuzată alianța politică cu Occidentul și Statele Unite. Și totul se face în numele legalității, implicat al Constituției. Dar chiar de la legea fundamentală, mai precis de la modul în care este interpretată, pleacă mulțimea de discuții aprinse, polemici și atacuri vehemente. Constituția datează din 1978, de pe timpul lui Brejnev, și a fost concepută

mai curind pentru a camufla puterea absolută a Biroului politic al partidului comunist, singura funcție a Parlamentului fiind de a da o tentă de legalitate unor hotărâri fără drept de apel. Nici cele vreo 310 amendamente adoptate ulterior nu pot schimba impresia de "peticeală" a legii fundamentale. De aceea, foarte adesea ridicolul unor hotărâri sau inițiative parlamentare s-a drapat în faldurile fals democratice ale Constituției.

Revenind la discursul televizat al președintelui Elțin, acesta a declanșat un autentic teatru al absurdului juridic, în care acțiunea a evoluat după principiul "am schimba ceva, dar nici măcar nu știm cum". Deși se știa foarte clar că atât timp cât decretul nu sînt date publicității, ele nu intră în vigoare, constituind declarații politice de intenție, reacția conservatorilor a fost dură. Imediat după mesajul lui Elțin, Prezidiul Sovietului Suprem s-a întrunit în ședință de urgență, la care a participat și președintele Curții Constituționale, Valeri Zorkin și vicepreședintele

**Cînd nu e nici democrație, nici dictatură sau cîte puțin din amîndouă, e ca în Rusia. Democrația. De cîteva luni bune, fostul mare vecin de la Răsărit traversează o perioadă de acută criză constituțională. Președintele, Sovietul Suprem, umbra lui Lenin, armata, nomenclatura, KGB-ul și noua mafie a îmbogățitorilor se învalmașec în lupta pentru putere. Totul pe fondul lipsei legii. Săptămîna 21-28 martie 1993. Lunga agonie a unei democrații căznite a mai atins zilele acestea un punct culminant.**

tării, Alexandr Rutkoi. După discuții furtivoase care, în principal, au avut un caracter antiprezidențial, sesiunea extraordinară a Sovietului Suprem a adoptat o hotărâre în care mesajul președintelui era apreciat drept "atentat la baza constituțională a Federației Ruse". Prin această hotărâre se solicită Curții Constituționale să verifice constituționalitatea decretelor președintelui și se atenționează de asemenea procurorul general al Rusiei asupra responsabilității tuturor persoanelor cu munci de răspundere care au participat la pregătirea decretelor președintelui. Totodată, Parlamentul adresa un apel guvernelor, parlamentelor și popoarelor lumii, în care se arăta că este inadmisibil un amestec din afară în treburile interne ale Rusiei.

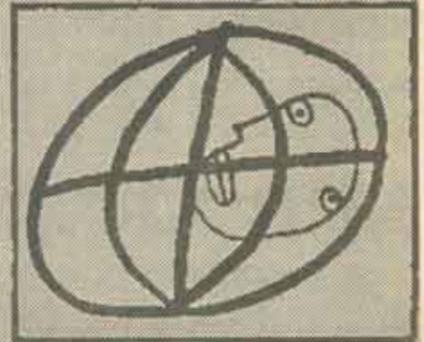
În condițiile în care ambele tabere își revendică hotărârile conform Constituției, merită subliniată importanța de mediator a organismului condus de Valeri Zorkin, Curtea Constituțională. După ce în decembrie 1992, Zorkin a aplanat un conflict ce tindea să devină virulent, propunînd ca "ostilitățile" dintre puterile executive și legislative să fie suspendate până la referendumul constituțional de la 11 aprilie, de data aceasta Curtea Constituțională, bazîndu-se numai pe discursul televizat al lui Elțin și pe o copie a decretului ce urma să fie publicat, a hotărât că președintele rus și-a depășit prerogativele. Cu aceasta se părea că "țarul Boris" suferise o înfrîngere definitivă. Numai că a doua zi, miercuri 24 martie - conform unui scenariu bine ticluit, sau poate respectînd neștiutele legi ale bizantinismului politic -, decretul publicat de Boris Elțin nu mai conținea alineatul în care se făceau referiri la "împuterniciri speciale" ale președintelui. Și astfel, hotărîrea Curții Constituționale devenea nulă de fapt. În același timp, Elțin nu renunța la ofensivă, mergînd înainte cu preparativele pentru organizarea unui referendum popular la data de 25 aprilie a.c. Totodată, el aprecia că a rămas singurul garant al Constituției, dat fiind că Parlamentul și-a pierdut autoritatea morală necesară. Pentru a-și consolida

poziția, Elțin era hotărît să organizeze, cît mai rapid cu putință, întâlniri cu principalii lideri politici ai țării, căutînd să stabilească un dialog direct, peste capul Parlamentului. La rîndul său, Ruslan Hasbulatov marca și el o schimbare rapidă de tactică; nu mai cerea acum, împreună cu aripa conservatoare, destituirea lui Elțin, ci doar suspendarea sa din funcție. Acest din urmă fapt era posibil numai prin convocarea unui nou Congres al Deputaților Poporului, al doilea în mai puțin de o lună. Extrem de interesantă era și cealaltă propunere a lui Hasbulatov, aceea de a se organiza alegeri prezidențiale și parlamentare anticipate, în locul referendumului preconizat de Elțin. Pînă la organizarea alegerilor, țara urma să fie guvernată de Parlament și de vicepreședintele Rutkoi, un conservator moderat.

Dar lucrurile nu s-au oprit deloc aici, evenimentele derulîndu-se rapid și imprezibil. Adesea, mai ales pentru observatorii neutri, jocurile politice păreau atât de încălțate, de parcă sforle erau trase de un maestru păpușar beat.

Joi, cu o zi înainte Congresului IX al Deputaților Poporului, la inițiativa lui Boris Elțin, guvernul rus anunța cîteva măsuri ce aveau menirea clară de a atrage simpatia păturilor largi ale populației și chiar a anumitor grupări politice. Printr-un comunicat, Guvernul hotărîa sistarea pe șase luni a oricărei plăți în contul datoriei externe și dispunea dublarea salariilor minime ale tuturor oamenilor muncii. Comunicatul sublinia cu insistență că toate aceste măsuri au ca scop să permită Guvernului procurarea fondurilor necesare pentru ameliorarea situației materiale a celor mai defavorizate categorii ale populației. Nu se preciza însă mecanismul de disponibilizare a fondurilor

## LUMEA



RUSIA

atmosferă de maximă tensiune. După ce lucrările au fost deschise de Hasbulatov, care, foarte ofensiv în aparență, a acuzat din nou "o ramură a puterii de stat" că încearcă să monopolizeze întreaga viață politică, a urmat lovitura de teatru. Probabil pregătită din timp, intervenția președintelui Curții Constituționale a consemnat prezentarea unor măsuri care să permită un compromis de ultim moment. Pe scurt, el a propus instituirea unui moratoriu între executiv și legislativ, pînă în toamnă. Structura legislativului urma să fie modificată, prin crearea unui parlament bicameral, iar Constituția, pînă la adoptarea uneia noi, ar urma să fie modificată esențial. În fine, tot pentru perioada moratoriului, urma să fie constituit un guvern provizoriu de unitate națională. Și în discursurile lor ulterioare, Elțin și vicepreședintele Rutkoi au sprijinit propunerile lui Zorkin, insistînd totuși pe ideea unui referendum privind încrederea acordată de popor șefului statului.

Continuînd în zilele următoare, lucrările Congresului Deputaților Poporului au indicat incapacitatea de compromis a deputaților conservatori. S-a respins propunerea lui Elțin și a lui Hasbulatov care viza organizarea de alegeri parlamentare și prezidențiale în noiembrie și s-a încercat demiterea celor doi lideri ai puterilor prezidențiale și legislative. Totuși, ei au reușit să "scape" de decizia de acuzare și respectiv de cea de demitere, deoarece nu s-a întrunit numărul necesar de voturi. Deși aparent surprinzătoare, hotărîrea legată de destinul politic al președintelui Parlamentului, R. Hasbulatov, a fost motivată de agențiile de presă ca o reacție "de enervare" față de atitudinea fluctuantă a acestuia. Surprizele pot interveni însă oricînd. Rusia rămîne un teritoriu al imprezibilului politic, în care orice este posibil. Merită amintit că niciodată în istoria Rusiei, inclusiv în cea țaristă sau comunistă, schimbarea unui lider nu s-a făcut pe cale democratică. De aceea, deși aparent poporul îl sprijină, nu miră o demonstrație de protest, precum cea de duminică, în care se cerea demisia lui Elțin. Erau strîne la un loc mai multe grupuri de oameni, fiecare sub un alt steag sau portret. Unii îl "aveau" pe Lenin, alții steagul țarist și alții pe cel al fostului partid comunist. Numai disperarea crîncenă era comună.

Lucrările celui de al IX-lea Congres al Deputaților au debutat vineri într-o

respectivă de la bugetul de stat. În aceeași zi, într-o intervenție televizată, Hasbulatov marca o surprinzătoare schimbare de tactică, afirmînd că nu mai insistă pentru suspendarea președintelui, cerîndu-i doar să recunoască public că a încălțat Constituția și că a încercat să introducă un regim dictatorial personal.

## ULTIMA ORĂ

Rezultatele turului al II-lea al alegerilor legislative din Franța indică o victorie fără precedent a partidelor de centru-dreapta. Iată cum au fost repartizate cele 577 de locuri parlamentare:

1. Adunarea pentru Republică (RPR) - 247 locuri
2. Uniunea pentru Democrație în Franța (UDF) - 213 locuri
3. Partidul Socialist - 54 locuri
4. Alte formațiuni de dreapta - 24 locuri
5. Partidul Comunist - 23 locuri
6. Stînga radicală - 6 locuri
7. Alte formațiuni de stînga - 10 locuri

8. Frontul Național -
9. Verzii -

RPR a cîștigat dreptul de a desemna primul-ministru în viitorul guvern. Președintele Mitterrand l-a numit pe Edouard Balladur în această funcție. Este încă dificil de estimat dacă opoziția de centru-dreapta va rămîne în continuare solidară pentru a-și impune majoritatea absolută în parlament sau se va ajunge la alianțe "ciudate" - fie RPR, fie UDF cu socialiștii, pentru a-și asigura majoritatea necesară. În ultimul timp, între liderii RPR și UDF au avut loc neînțelegeri serioase.

Gabriela Adameșteanu (redactor-șef), Rodica Palade (redactor-șef adjunct), Andrei Cornea (redactor-șef adjunct), Ileana Mălăncioiu (publicist comentator), Andreea Pora (actualitate politică), Oana Armeanu (actualitate culturală), Mariana Dinu (secretar general de redacție), Dan Perjovschi (grafician), Anton Burtea (șef serviciu tehnic), Florina Popa (economist), Cornelia Niculae (contabil), Radu Dobândă (șef serviciu corectură), Manuela Gheorghiu (corectură), Gina Marin (fotoreporter), Didina Marc, Maria Filip (procesare texte), Mircea Ionescu, Ioan Condor, Mihnea Chiuia, Flori Sava (difuzare)

Responsabil de număr: Ileana Mălăncioiu

Consilier în probleme economice: Ilie Șerbănescu

Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Telefon 614.17.76, Fax. 614.15.25, ISSN-1220-5761

tipărit la  
"PROGRESUL  
ROMÂNESC SA"  
Cătra Pievnei 114  
Tehnoredacție computerizată  
Revista "22"